

Эмблема
ЗКАТУ

Западно-Казахстанский аграрно-технический
университет им. Жангир хана

Биобиблиография ученых ЗКАТУ им. Жангир хана

**Шалменов
Малик
Шалменович**

Уральск - 2023

**Западно-Казахстанский аграрно-технический университет
им. Жангир хана
Информационно-образовательный центр «Парасат»**

**Шалменов
Малик
Шалменович**

Биобиблиографический указатель литературы

Уральск-2023

УДК: 012:619

ББК: 91.9:48

Ш18

Составитель: Кудабаета Г. А. –старший библиотекарь
ИОЦ «Парасат»

Ответственный за выпуск: Есенаманова А. Б. - директор
ИОЦ «Парасат»

Шалменов Малик Шалменович: биобиблиографический
указатель литературы / ответств. за вып. А. Б. Есенаманова, сост. Г.
А. Кудабаета, А. К. Куаталиева. – Уральск : ЗКАТУ им.Жангир
хана, 2023. – 78 с.

Биобиблиографический указатель посвящен доктору
ветеринарных наук, профессору М. Ш. Шалменову.

Указатель содержит краткий очерк о трудовой, научной и
педагогической деятельности М. Ш. Шалменова, основные даты
его жизни и деятельности. Научные труды в указателе
расположены в хронологическом порядке, в пределах каждого года
- по алфавиту. В именном указателе соавторов ссылки даются на
порядковые номера работ, помещенных в хронологическом
указателе трудов.

Указатель рассчитан на ученых и специалистов ветеринарной
науки, обучающимся, а также библиотечным работникам.

Предисловие

Предлагаемый указатель – продолжение серии «Биобиблиография ученых ЗКАТУ имени Жангир хана» - посвящен ученому, доктору ветеринарных наук, профессору высшей школы «Ветеринарная и биологическая безопасность» института «Ветеринарная медицина и животноводство» Малику Шалменовичу Шалменову. Одному из крупных ученых в области паразитологии, научные труды которого известны не только в Казахстане, но и в странах СНГ и зарубежья.

Биобиблиография отражает этапы жизни, научно-исследовательской, научно-педагогической и общественной деятельности известного учёного, сведения о научных публикациях и государственных наградах.

Раздел «Список научных трудов» включает все работы с 1978-2022 гг. Работы расположены в хронологическом порядке, внутри года в алфавитном. В именном указателе соавторов ссылки даются на порядковые номера работ, помещенных в хронологическом указателе трудов.

Все описания произведены в соответствии с ГОСТами библиографического описания.

При составлении указателя были использованы каталоги и картотеки информационно-образовательного центра «Парасат» Западно-Казахстанского аграрно-технического университета имени Жангир хана, библиографические указатели научных работ ученых университета вып. V (2003-2008 гг.), вып. VI (2008-2012 гг.), вып. VII (2013-2017 гг.) и зарубежные базы данных **Web of Science, Scopus, Science Direct, eLibrary.ru**.

Указатель рассчитан на ученых и специалистов ветеринарной науки, преподавателям и обучающимся.

Отбор материала закончен в декабре 2022 года.

Краткий очерк научной, научно-практической, педагогической и общественной деятельности профессора Шалменова Малика Шалменовича

Шалменов Малик Шалменович родился 28 февраля 1948 году в совхозе Егиндикуль Каратобинского района Западно-Казахстанской области. После окончания средней школы продолжил обучение в Уральском сельскохозяйственном техникуме на ветеринарном отделении. После окончания техникума работал веттехником в совхозе Егиндикульский Каратобинского района.

С 1967 по 1969 гг. служил в рядах Советской Армии в войсковых частях Туркменской ССР. После этого возобновил работу в своем родном совхозе.

В 1970 году поступил в Алматинский зооветеринарный институт. Окончив его в 1976 г. с отличием, по рекомендации Казахского научно-исследовательского ветеринарного института был направлен на работу для возобновления закрывшегося гельминтологического отдела в Западно-Казахстанскую научно-исследовательскую ветеринарную станцию, являющееся одним из старейших учреждений в области ветеринарии Республики Казахстан, которое в 2017 г. отметил свое 125-летие.

С 1976 по 1987 гг. работал в должности старшего научного сотрудника, заведующим гельминтологического отдела Западно-Казахстанской НИВС. В 1986 году окончил аспирантуру во Всесоюзном институте гельминтологии имени К.И. Скрябина /ВИГИС/, и в 1987 г. защитил кандидатскую диссертацию по теме «Биология *Echinococcus granulosus*» /Batsch, 1786/, особенности эпизоотологии и профилактики эхинококкоза в Западном Казахстане», а в 2009 году доктора ветеринарных наук на тему: «Научные основы борьбы с эхинококкозом в Западном Казахстане». Решением высшей аттестационной комиссии в 1991 г. М.Ш. Шалменову присвоено ученое звание старшего научного сотрудника по специальности «Гельминтология».

С декабря 1987 по август 2006 гг. работал директором Западно-Казахстанской научно-исследовательской ветеринарной станции.

На протяжении 30 лет непрерывно работая, из них 19 лет директором в Западно-Казахстанской НИВС, М.Ш. Шалменов плодотворно занимался разработкой и решением такой проблемы, как «Профилактика ларвальных цестодозов сельскохозяйственных животных». Он теоретически обосновал и экспериментально

доказал научные основы профилактики зооантропоознозного заболевания у животных и человека.

Усилия ученых станции под его руководством были направлены на решение проблем профилактики бруцеллеза, туберкулеза и эхинококкоза сельскохозяйственных животных, которые представляют наибольшую угрозу для животноводства и здоровью населения области.

С 2006 – 2010 гг. работал в Западно-Казахстанском аграрно-техническом университете доцентом кафедры «Эпизоотология, паразитология и ВСЭ», а с сентября 2010 по 2013 гг. заведующим кафедрой.

В настоящее время, работая профессором кафедры «Высшей школы ветеринарной и биологической безопасности» Западно-Казахстанского аграрно-технического университета имени Жангир хана руководит научными исследованиями докторантов и магистрантов. Им опубликовано 270 научных работ, в том числе 41 рекомендаций и методических указаний, 10 учебников и учебных пособий, 3 электронных учебников, 12 научно-наглядных плакатов, 9 авторских свидетельств, 8 предпатентов РК и 8 инновационных патентов РК.

Имеет высшее образование по специальности: ветеринарный врач: Кандидат ветеринарных наук (1987 г. ВИГИС, Москва), доцент (1991 г. ВАК РФ), доктор ветеринарных наук (2009 г. Каз.НИВИ, г. Алматы), профессор (2011 г. ЗКАТУ), академик МАИН (2014 г., г. Алматы), Почетный гражданин Каратобинского района ЗКО (2018 г.), Почетный профессор РК (2020 г., г. Нур-Султан), Почетный академик РК (2020 г., г. Нур-Султан), заслуженный работник РК (2022 г., г. Нур-Султан).

За многолетнюю научно-производственную деятельность награжден Почетными Грамотами Министерства сельского хозяйства РК, РГП «НПЦ Ж и В» МСХ РК, Каз.НИВИ, НАЦАИ Областного территориального управления МСХ РК, Акима Западно-Казахстанской области, акимов районов области, ректората, деканата ЗКАТУ имени Жангир хана, нагрудным знаком «За заслуги в развитии науки РК», медалью «За заслуги в области ветеринарии», «Білім шыңы медалі» (2015 г.), Почетная грамота акима ЗКО (2016 г.), Почетная грамота МОН РК (2018 г.), за заслуги в сфере ветеринарии Западно-Казахстанской области (2018 г.). В конкурсе организованного национальным инновационным

научно-исследовательским центром «BILIM-ORKENIETI», вошел в энциклопедию и награжден медалью «Почетный профессор РК», «Диплом I степени РК» (2020 г.), медалью «Почетный академик РК», «Дипломом 1 степени РК» (2020 г.), медалью «Заслуженный работник РК», «Диплом I степени РК» (2022 г.), «Диплом I степени РК», медалью «Қазақстанның 100 жаңа есімі».

Руководитель группы проектов НИР (2009-2011 гг.) по теме: «Оценка эпизоотической ситуации описторхозу в водоемах ЗКО и разработка мероприятий по профилактике описторхоза», консультант и исполнитель проектов НИР (2013 -2015 гг.) МСХ РК; «Совершенствование методики, диагностики значимых инвазионных заболеваний применением новых биотехнологических разработок», исполнитель (2015 г.); «Разработка эпизоотологических показателей для проведения мониторинга особо опасных, зооантропонозных и эмерджентных инфекции (блютанг, болезнь Шмалленберга, бешенство, лейкоз, эхинококкоз) и зонирования Западно-Казахстанской, Актюбинской областей по степени напряженности и эпизоотической ситуации», «Эпизоотолого-эпидемиологический мониторинг природно-очаговых зоонозных гельминтозов в Казахстане и разработка комплексных мер контроля с использованием новых технологий» 2015-2017 гг. МСХ РК, исполнитель; «Ветеринарно-санитарная экспертиза, диагностика и профилактика инфекционных и инвазионных болезней сельскохозяйственных животных» «Хафиз» ЖШС, «Сатыбалды» ШҚ 2016 г. – исполнитель.

Назначил с 2012 года именную стипендию профессора Шалменова М.Ш. в Егиндикульской средней школе Каратобинского района Западно-Казахстанской области ученикам отличникам 120000 тенге ежегодно, где сам обучался.

В Егиндикульской средней школе 6 мая 2022 г. открыли кабинет биологии профессора М.Ш.Шалменова.

В семье с супругой воспитали, вырастили 3 дочерей, имеет 6 внуков. Дети самостоятельно выбрали свою профессию, поступили своими силами в высшие учебные заведения, успешно учились и закончили. Старшая внучка Алина учится в магистратуре в Шотландии, внук Адиль учится в университете в Лондоне, внук Амиль учится в 10 классе в Америке. Внуки Дамир, Алдияр и Алиша учатся в школе.

Основные даты жизни и деятельности доктора ветеринарных наук, профессора, академика МАИИ Шалменова Малика Шалменовича

1948	28 февраля родился в совхозе Егиндикуль Каратобинского района Уральской области
1963-1967	Студент Уральского сельскохозяйственного техникума
1967	Веттехник отделения Коскульского овцесовхоза Каратобинского района Уральской области
1967-1969	Служил в рядах Советской армии (Туркменская ССР)
1970	Веттехник отделения Егиндикульского овцесовхоза Каратобинского района Уральской области
1970-1976	Студент Алматинского зооветеринарного института
1976-1987	Старший научный сотрудник Западно-Казахстанской научно-исследовательской ветеринарной станции
1983-1986	Аспирант заочного обучения в ВИГИС (г. Москва)
1987	Защитил диссертацию на соискание ученой степени кандидата ветеринарных наук
1987-2006	Директор Западно-Казахстанской научно-исследовательской Ветеринарной станции
1991	ВАКом СССР присвоено ученое звание старшего научного сотрудника
2006	Включен в энциклопедию «Батыс Қазақстан ауыл шаруашылығы» Орал, 2006. –Б.62.
2006-2009	Доцент кафедры «Эпизоотологии, паразитологии и ВСЭ» Западно-Казахстанского аграрно-технического университета имени Жангир хана
2009	Защитил диссертацию на соискание ученой степени

	доктора ветеринарных наук
2010-2013	Заведующий кафедрой «Эпизоотологии, паразитологии и ВСЭ», доктор ветеринарных наук, профессор
2013	Профессор кафедры «Эпизоотологии, паразитологии и ВСЭ»
2014	Избран действительным членом(академиком) Международной академии информатизации
2018	Почетный гражданин Каратобинского района
2020	Почетный профессор Республики Казахстан
2020	Почетный академик Республики Казахстан
2022	Заслуженный работник Республики Казахстан
2022	100 новых имен нового Казахстана 2022
2022	Сертификат Еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуына қосқан үлесі үшін

Награды

2007	Нагрудный знак «За заслуги в развитии науки РК»
2008	Награжден почетной грамотой акима области Б. Измухамбетова
2008	Медаль «За заслуги в области ветеринарии»
2008	Нагрудный знак «45 лет ЗКАТУ»
2015	Медаль «Білім шыңы» и благодарственными письмами
2016	Награжден благодарственным письмом акима области А. Кульгинова
1976-2017	Награжден почетными грамотами и благодарственными письмами НАЦАИ, «НПЦ ЖиВ»

	МСХ РК, КазНИВИ, акиматами сельских округов, районов и области, Областным управлением сельского хозяйства, Областным территориальным управлением МСХ РК, почетными грамотами и благодарственными письмами ректората, деканата ЗКАТУ им. Жангир хана
2018	Медаль «Почетный гражданин Каратобинского района» ЗКО
2018	Почетная грамота МОН Республики Казахстан
2018	Медаль «За заслуги в сфере ветеринарии Западно-Казахстанской области»
2018	Почетный гражданин Каратобинского района
2020	Медаль «Почетный профессор Республики Казахстан»
2020	Диплом I степени Республики Казахстан
2020	Медаль «Почетный академик Республики Казахстан»
2020	Диплом I степени Республики Казахстан
2022	Заслуженный работник Республики Казахстан
2022	Диплом I степени Республики Казахстан
2022	Медаль «Жаңа Қазақстанның 100 жаңа есімі»
2022	Сертификат Еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуына қосқан үлесі үшін
2022	Медаль «Еңбек үздігі»

ОТЗЫВЫ И ПОЗДРАВЛЕНИЯ КОЛЛЕГ, ДРУЗЕЙ И ВЫПУСКНИКОВ

«Великая цель образования – это не знания, а действия»

Герберт Спенсер, английский философ, социолог 19 века

Г. Г. Абсатиров,
директор НИЦ ветеринарии
и биотехнологии ЗКИТУ, доктор
ветеринарных наук, профессор

С годами по истечении лет осознаешь, что, несмотря на то, что в жизни было много интересных встреч и знакомств, в памяти, в сознании навечно остаются образы людей, которые оказали на тебя особое влияние, воспитывали тебя, помогали. Это, бесспорно (светлая им память), родители и конечно друзья.

В этом очерке, я бы хотел рассказать об ученом-практике, друге и наставнике, ветеране ветеринарной службы, докторе ветеринарных наук, профессоре Шалменове Малике Шалменовиче.

М.Ш.Шалменов родился в послевоенное время, в далеком 1948 году, в поселке Егиндыколь Каратобинского района ЗКО. В многодетной семье навыки трудолюбия, коммуникабельности, взаимопомощи приобретались с детских лет. Малик Шалменович, как старший из детей рано приобщился к деревенскому труду. Примером ему были родители - ветеран Великой Отечественной войны, боевой офицер кавалерии – отец Хамиев Далабай и труженица, заботливая и добросердечная мама Турманова Акзи. После окончания 8 классов школы молодой и амбициозный юноша по совету родителей поступает на ветеринарное отделение Уральского сельскохозяйственного техникума, который оканчивает в 1967 году. После завершения учебы в техникуме начинается многолетняя трудовая деятельность в сфере ветеринарии.

М.Ш.Шалменов предан однажды выбранной профессии, этапы его карьеры связаны с ветеринарией: ветеринарный фельдшер отделения совхоза, где получены первые практические навыки и опыт на ниве ветеринарии. В дальнейшем для совершенствования знаний - обучение в старейшем учебном заведении – Алматинском зооветеринарном институте.

Целеустремленность, хорошие теоретические знания, склонность к научным исследованиям привели его в Западно-Казахстанскую научно-исследовательскую ветеринарную станцию, где он проработал на протяжении 30 лет, пройдя трудовой путь от ветеринарного врача до руководителя научного учреждения.

Именно в стенах Зап.Каз.НИВС Шалменов М.Ш. состоялся как известный ученый в области ветеринарной паразитологии. Результаты научно-практической деятельности стали итогом защиты в 1987 году в ВИГИС г. Москва кандидатской диссертации, а в 2009 г. докторской диссертации в КазНИВИ. Результаты научной деятельности ученого отражены в 270 научных работах, среди которых учебники и учебные пособия, тематические плакаты, авторские свидетельства и патенты на изобретения.

Научно-практический опыт ученого востребован не только в нашей стране, но используется в странах дальнего и ближнего зарубежья.

Около 20 лет М.Ш.Шалменов продолжает трудиться в ЗКАТУ им. Жангир хана, передавая свой опыт и знания молодым специалистам, проводя лекционно-практические занятия для студентов и руководит научными исследованиями магистрантов и докторантов. Успешную педагогическую деятельность активно сочетает с научными изысканиями, в качестве руководителя и исполнителя научных проектов МОН РК.

Научно-педагогическая деятельность М.Ш.Шалменова достойно оценена в масштабе республики: академик МАИН, Почетный профессор РК, Почетный академик РК, Заслуженный работник РК и многие другие награды.

Героя нашего очерка отличают незаурядные человеческие качества: порядочность, честность, готовность протянуть руку помощи, любящий и любимый супруг, отец, дедушка – являются примером для окружающих.

Малик Шалменович один из немногих меценатов, который из чувства патриотизма и любви к своей малой Родине, начиная с 2012 года назначил именную стипендию имени профессора М.Ш. Шалменова в размере 120000 тенге ежегодно отличникам учебы в Егиндыкольской средней школе Каратобинского района, где когда-то сам обучался.

Руководство и население района с большим уважением относится к своему земляку-ученому, подтверждением этому

являются звания Почетного гражданина Каратобинского района, открытие кабинета биологии профессора М.Ш.Шалменова в школе Егиндыкольского сельского округа.

Уважаемый Малик Шалменович!

Торжественно поздравляем с замечательным юбилеем!

75 лет - это целая жизнь, наполненная интересными событиями и значимыми свершениями. Желаем самого крепкого здоровья. Пусть в сердце всегда горит огонь, а в душе никогда не погаснут мечты. Радости вам, счастья и бодрого настроения!

К 75 ЛЕТИЮ ЮБИЛЯРА МАЛИКА ШАЛМЕНОВИЧА

Қ. Ж. Кушалиев,

Жәңгір хан атындағы БҚАТУ-нің
«Ветеринарлық клиникалық ғылымдар»

жоғары мектебінің жетекшісі,

в. ф. д., профессор

Адам баласының заманына сай, тарихта қаларлықтай жарқын да, көрнекті өкілдерінің болары анық. Қазір өзіміздің ортамыздан белгілі тұлғалар, үлкен, ірі ғалым шықты. Сондай жандардың бірі 28ақпан күні 75 жасқа толғалы отырған құрметті досымыз, әрі әріптесіміз Малик Шалменович.

Большая человечность, интеллигентность наиболее полно отражает смысл всей жизни профессора, академика МАИН Малика Шалменовича Шалменова. Именно здесь, в Западном Казахстане, на изначальной земле своих предков, начинается плодотворная научная деятельность ученого.

После окончания средней школы Малик Шалменович продолжил обучение в Уральском сельскохозяйственном техникуме на ветеринарном отделении. Окончив техникум работал веттехником в совхозе Егиндикульский Каратюбинского района, а с 1976-1987 годы работал заведующим, старшим научным сотрудником гельминтологического отдела Западно-Казахстанской научно-исследовательской ветеринарной станции.

Малик Шалменовичтің еңбек жолының алғашқы баспалдақтары ветеринар-техниктен басталып, жоғары ұйымдастырушылық қабілеттілігімен осы күнгі дәрежесіне жетті.

С 1981 по 1985 гг. обучался в аспирантуре во Всесоюзном научно-исследовательском институте гельминтологии им. К.И. Скрябина (ВИГИС, г. Москва). С 1987 по 2006 годы работал директором Западно-Казахстанской научно-исследовательской ветеринарной станции (19 лет).

Ғылыми Зерттеу Ветеринарлық станциясында қызмет жасаған уақытта үлкен тәжірибе алдым деп ылғи айтып жүреді, алған тәжірибесі мен жүрген жерде әріптестерімен бөлісіп жүреді.

Мен ветеринарлық медицина және биотехнология факультетінде декан қызметін атқарған кезде, Малик Шалменович 2010-2013 жж. кафедра меңгерушісі қызметін атқарды, сол кезде Макеңмен жұмыс жасау өте жеңіл болды, жұмыс алға жүрді, студенттерді тәртіпке шақырдық, сабаққа қатысуы жоғар деңгейде болды, себебі ата-аналар мен тығыз байланыста болдық. Университеттен үлгірімі нашар, сабаққа дұрыс қатыспай жүрген, шығып кетуге қалған студенттер осы уақытқа дейін еске алып, біздің сол кездегі командамызға рахметін әлі күнге дейін айтады - ол дұрыс жағдай, педагогтың мақсаты студенттерге қай жағдай болмасын білім беру, сабаққа қызықтырып қатыстыру, тіл табысу – осы барлық жақсы қасиеттер Малик Шалменовичтің бойынан табылады, нағыз ұстаз, педагог деп айтамыз. *«Ұстаздың еңбегінің жемісі шәкірттердің асуларға жеткені білім теңізін терең бойлап кеткені емес пе».*

Ұстазға деген әр қашанда құрмет ерекше, Абай атамыз айтқандай «Адамның адамшылығы жақсы ұстаздан».

Білім жүйесінің жаны да, жүрегі де, тірегі де – ұстаз. Еліміздің атын әлемге танытатын білімді де талантты шәкірттеріңіз көбейе берсін Малик Шалменович!

Малик Шалменович, проявлял все свои качества, он талантливый лектор-практик, который все свои занятия проводит с приведением примеров из практики, а это кое-каких студентов, которые заинтересованы в будущем работать по специальности заставляет сразу задуматься и внимательно слушать практика, мудрого наставника.

Также, Малик Шалменович в своем, рассказе интересными случаями из жизни, иногда анекдотическими приколами заставляет студентов снять «Свои наушники от сотовых телефонов» и переключаться на тему: инвазионных болезней, так у него это мастерски получается, это педагогическая интуиция и научное мышление руководителя помогают направить усилия, и заставляет некоторых нерадивых студентов слушать и получать знания.

А среди коллег, где находится Малик Шалменович, там обязательно между делом, шутка, юмор, проскакивают анекдоты, а когда увидит своего «курдаса» Каржауова Аманжолу Габдуловича, то здесь целая импровизация двоих акынов, как говорится держи уши в остро, *бір бірін көргенде тілдері қышып барады*, вот порой хорошая приятная разрядка после трудового дня и психологический комфорт возле нашего друга-наставника Малика Шалменовича.

Ярким примером оптимизма, умение весело отдыхать, все заложено в этом человеке, он отлично танцует, грация движения, «Даст фору молодым в танце» - и это, я думаю своего рода пропаганда физического движения, которая необходима в эпоху гиподинамии.

Отзывчивость Малика Шалменовича, его жизнелюбие и большой заряд человеческой энергии способствуют сплоченности

коллектива в котором он работает.

Маке, кішіге үлгі ағасың
Үлкенге пейіл інісің
Ақпейілмен сыр бөлісіп
Өзіне баурап аласың
Сапаңдық жоқ, алалық жоқ
Азаматқа ол жарасым
Түлкі байлық ұстатпай- ақ
Көрсетпей жүр қарасын
Келер нәсіп кемімесін
Досқа мәзір жаясың
Пейіліңе риза болам
Сыйға лайық ағасың!

Я не раз был свидетелем застолья, где супруга Малика Шалменовича, Алипа Галиевна своим прекрасным, изящным неопишваемым голосом исполняла песню про Каратобе, здесь невольно ко мне пришла мысль, как красиво нежно супруга воспеваает родные места любимого человека, и вдруг мне стало понятно, вот что значит «**ЛЮБОВЬ**» между двумя любящими сердцами людей, которые крепко любят друг-друга и это проносят на долгие года, на счастье, и это я думаю секрет долголетия, поэтому не зря у казахов говорят: «Қосағыңмен бірге қартай».

Алипа жеңгеме:

*Бақ құсындай келіп қонған жеңешем,
Қиынында, қызығында тең бөліп,
Жақсы ағаға серік болған жеңешем.*

Малик Шалменович балдарыңызбен бірге әдемі қартайып, бүгілмей, мүжілмей, қарағай ағаштай мықты болыңыз.

Мына өлең еске түсіп тұр, әдейі Сіздерге арналған сияқты:

Қаратөбедегі сен жүрген жермен жүргім келеді

Сен көрген түсті көргім келеді

Сен сүйген әнді гашығым менің

Өзіңмен бірге салғым келеді

Ал, Маке ойламайды Сізді ешкім 75-ке келді деп

Жүрісіз әлі баяғы жігіттей боп желдірек

Би мен қимылыңыз желбіреп

Құтты болсын айта отырып

75 ке бүгін келгеніңіз

Сізге қарап 75- деген осы күнде

Тек айтылған жас шығар

Төбеңізден күннің көзі

Ауғаны тек сәл шығар

Қымбатты аға, дос.

Өздеріңмен қуанып

Бүгінгі басты қосқаным

Толған жасың 75-ің

Құтты болсын дер едім

Омір жасыңыз ұзақ боп

Ұрпағыңның қызығын

Жыл қартайып, Сіз тозбай
Аман болып жүріңіз!

Кейде менім жолдасым Камила, мен анда-санда тамақ пісірген кезде, мені дәмді пісіресің деп, шын ба өтірік пе білмеймін, бірақ сөйтіп комплимент айтқан кезде, мен оған былай деп айтқаным бар, біздің факультетте екі ағамыз бар, біреуі: Ғайса Гарапович - ол тағамды өте дәмді пісіреді, екіншісі: Малик Шалменович қай уақытта да, ол кісінің қасында жүрсен қарның тоқ болып жүресің, мысал келтірдім: Бір кезде осыдан 3 жыл бұрын Алматаға іссапарға шыққан кезде, жолда әр станцияда - бірінде Ақтобеде құдалары «бешбармақ, қазы және ыстық сорпасымен» қарсы алды, дәл солай Шымкентте Мәкеңнің сокурсниктары құрметпен қарсы алды, сөйтіп Алматыға дейін «қарнымызды сипап» 3-4 кг салмақ қосыппыз, сонда ғой Мәкеңнің айтатыны: мынандай закускамен 100 грамм ішпегеніңіз «непростительно» деп-ескерту алғанымыз әлі есімде, сөйтіп бір күліп алғанымыз бар.

Сонда Мәкеңнің тағы бір айтқаны: Өзің жақсы болсаң, айналаңда жақсылар болады деп - соған көзіміз жетті, құдалары, достары ыстық құшағымен қарсы алып жатты, Қазақтың - құшағы бәріненде ыстық екенін байқадық.

Осы емеспе құдаң менен құрдастай бол, досыңменен *адал бол деген*.

Ішкен ас түске жетпес

Ыстық ықылас –естен кетпес

Маке, 75-ің болсын дейміз жолы құтты

Достарды бірге жүрген көңіл ұқты

Отауың жақсылықтың камалындай

Төріңіз дос туыспен толығыпты

Ағасы құтты болсын 75 жасың

Тәңірім денсаулықпен жарылқасын

Вот поэтому, Малик Шалменович имеет такие заслуженные награды:

почетные грамоты Министерства сельского хозяйства РК, РГП

«НПЦ ЖиВ» МСХ РК, Каз. НИВИ, НАЦАИ, областного

территориального управления МСХ РК, имеет нагрудные знаки, За

заслуги в развитии науки РК, медаль за заслуги в области ветеринарии, Білім шыны медалі.

Ағасы Сіз мақтанышқа лайықсыз, мақтауға тұрасыз.

Соңында мынандай сөздер мен аяқтағым келіп тұр:

Малик Шалменович, көргеніңіз көлдей,

Айтарыңыз бітпес

Биіктігіңіз бар, Қазықұрт тектес

Еркектігіңіз бар, ойланбай сөкпес

Ойда адамгершілігі - адамдылығы бар

Қырық кісінің ойы жетпес

Біз, Сізбен мақтанамыз марқаямыз

Тағы да 75 жас Мерей тойыңыз құтты болсын!

.....

Айтарым көп әрқашан дос туралы

А. Ғ. Қаржауов,

Еңбек ардагері, Бөрлі ауданының

Құрметті азаматы

Әрбір адамның өзіне тән ғұмыр жолы, тіршілік баяны бар. Бірақ еткен еңбек, көрген бейнет, алған асу, жеткен биік әркімнің өмірінде әрқилы. Оны сырт көз өздерінше бағалап та жатады. Бағалаушылардың іздейтіндері біреу: ол – кісілік келбет, азаматтық тұлға. Дәл осындай адами асқақ қасиетке, қанша ғұмыр кешкенімен, жеткен де бар, жетпеген де бар. Бұндай асыл қасиеттерге жеткен азаматтардың бірі - биыл жетпістің бесеуіне толып, абыройдың ақ шапанын жамылып, бірге өскен замандастарының шалқар дария қошаметін көріп, кез келген пендені кіргізе бермейтін ғылыми ортаның төрінен өз орнын тапқан ветеринария ғылымның докторы, профессор, Халықаралық ақпараттандыру академиясының академигі – Шалменов Мәлік Шалменұлы.

1963 жылы әкемнің жұмысына байланысты аруақ қонып нар шөккен, қыдыр дарып бақ қонған Қаратөбе ауданының Қоскөл совхозының орталығы Егіндікөл ауылына көшіп келдік. Осы жылы Мәлік сегізінші класты бітіріп, Оралдың ауыл шаруашылығы

техникумына оқуға түсіп кетті. Бұл менің Мәлікті алғашқы кездестіруім еді. Жылдарда жылғадан аққан су сиқты емеспе, одан бері де 60 жыл өтіп кетіпті.

1973 жылы Мәлік әсем Алматыға келіп ветеринарлық институтқа түсті. Мен ол кезде осы институттың 3 курс студенті болатынмын. Осы кездесуден кейін арамыз ажыраған жоқ, жолдастығымыз достыққа ұласты.

Өзінің өнегелі өмір соқпағында сыйластық пен достықтың ұлағатын ұлықтап, үлкенге құрмет, кішіге ізет болар ұлттық дәстүрлерді үкілеп келе жатқан Мәлікпен достығымыз жарты ғасырдан аса жарасып келе жатқанын мақтан тұтамын.

Осы ұзақ жылдар кезінде мен Мәліктің қуанғанда, мұңайғанда, қиналғанда кездерінің куәсі болдым. Осындай кездерде байқағаным Мәлік қуанғанда – тасынбай, мұқалғанда – басылмай, қиналғанда – үмітін өшірмей, адамшылықтың – ала жібін аттамай, айналасын - даттамай, адамдық қасиетке – көлеңке түсірмей, азаматтығын көпке таныта білді.

Мен Мәліктің болмысынан қара нардың көнбістігін, керемет қиындықты көтергіштігін, тулап тұрған тұлпардың тарпаңдығы барын байқадым.

Мәлік көп балалы от басында тәрбиеленді. Әкесі – Далабай Хамиев Ұлы Отан соғысына бастан аяқ қатысқан, соғыс және еңбек ардагері. Мінезі қатал, тура айтатын, тәртіпті ұнататын, өзгелерден де соны талап ететін жан еді. Анасы – Ақзи 7 балаға өмір сыйлап, тәрбиелеп өсірген ардақты жан. Екеуі де елге сыйлы, үлкенге ізетті, кішіге ақылшы, тума-туыс, көрші-көлеммен тату жандар еді. Осы қадірлі қарттардың тұңғыш перзенті Мәліктің болмысындағы жоғарыда айтылған жақсы қасиеттер әкенің қанымен, ананың сүтімен дарыған болуы керек.

Мәлік екеуміз өткен ғасырдың алпысыншы жылдарында Қаратөбе ауданының Егіндікөл мектебінде оқыдық. Алматы мал дәрігерлік институтының түлектеріміз. Институт бітіргенімізге 50 жылдан асты. Осы жылдар ішінде қандай қызметте жүрсекте Мәлік екеуміздің араласуымыз үзілген жоқ. Талай рет іс-сапарларға бірге шықтық, ветеринария саласында қордаланып қалған проблемалық мәселелерді шешуге ат салыстық. Малшылармен, ауылдық мамандармен жиі араласып, пікірлесулер Мәліктің ғылым мен тәжірибені шебер ұштастыра білетін ғалым болуына септігін тигізген болуы керек, кешегі институт бітіріп келген жас маман

Мәлік қазір 75 жасқа толып, айтары бар ақсақал, берері мол ғалым болып отыр.

Мәлік екеуміздің ұзақ жылғы араласуымыз достыққа, кейін отбасылық достыққа ұласты. Балаларымыз бір үйдің балдарындай болып өсті. Қазір оларда Мәлік екеуміз сияқты отбасыларымен араласып жүр. Біздің ұзақ жылдар бойы достық қарым – қатынаста болуымызға жұбайларымыз Орынша мен Әлипаның да септігі мол. Алипа Мәлікпен техникумда бірге оқыды. Студент кездегі достықтары махаббатқа ұласты, екеуі қос аққудай жарасқан қадірменді қосақ, жарасқан жұп болып жүруші еді. Екеуі 3 қызды дүниеге әкеліп, тәрбиелеп өсіріп, жақсы білім берді. Қыздарын ата баба жолымен, ұлтымыздың дәстүрін сақтап, құда түсіріп, тойын жасап ұзатты. Олардан көрінген 6 жиенді аймалап, қызықтары мен қуаныштарына тоймай отырғанда Алипа ауыр науқастан бұл фаниден бақилыққа аттанды.

50 жылға жуық өмірді бірге өткізген жұбайының қазасы қарағайдай тік, қайыңдай берік Мәлік досымды теңселтіп-ақ кетті. Бірақ, бойына біткен табиғи төзімділігінің, Алланың берген денсаулығының арқасында басына түскен қиындықты көтере білді. Сын сағаттарда ұрпақтарының қасында болып, қайғысын бөлісті, ақылшы болып жүріп Алипаның мәңгілік үйін тұрғызды.

Қадірлі Дос! Бүгінгі **75 жасқа** толған мерейлі мүшел тойында өзіңе денсаулық, ұзақ ғұмыр, әулетіңе баянды бақыт тілеймін және мына бір өлең жолдарын ұсынымын:

Қалды артта **Жетпіс бес** асу, қия шыңдар,
Сырбазсың, мінезінде жарасым бар.
Шұғыла шуақ төктің, айналаңа,
Жас жігіттей әлі де қуатың бар.

Жария боп жақсы атың алты Алашқа,
Келесің үлгі болып барша жасқа.
Жүрегі аузын ашса көрінетін,
Базары жайсандардың тарқамас та.

Толқынып, аңқылдайсың ақтарылып,
Жатыр ғой ақ пейілге жат табынып.

Ақ туын адалдықтың желбіреттің,
Жүрсен де астамсу жоқ атқа мініп.

Танытып еңбегіңмен сан қырыңды,
Жақсыға шашу еттің жан нұрыңды.
Бөленіп құрметіне қалың жұрттың,
Арнадың ғылымға сен тағдырыңды.

Еске алатын сәттер рас, көп бүгін,
Борандатқан, дауылдатқан өтті күн.
Жетпіс бес келіп жайғасқанмен желкеге,
Әлі бізге баяғыша жоқ тыным.

Жаса, Мәкем! Мәуеледің, гүлдедің,
Өзіңменен өле-өлгенше бір демім.
Маған қуат берері хақ қашанда,
Сенің шалқып есен-аман жүргенің.

Көп алысқан қатарластың бірі едім,
Саған деген сарқылмайды тілегім.
Ұрпақтарың арасында жарқылдап,
Жүзге дейін соға берсін жүрегің.

МӘЛІК ШАЛМЕНОВ - ВЕТЕРИНАРИЯ ҒЫЛЫМЫНА ЗОР ҮЛЕС ҚОСҚАН АКАДЕМИК ҒАЛЫМ

Болатқали Төлебаев,
Жәңгір хан атындағы БҚАТУ-нің ардагер-ұстазы,
доцент, а.ш.ғ. кандидаты,
ҚР білім беру ісінің Құрметті қызметкері,
ҚР ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі
үшін төс белгісінің иегері,
Қазақстан Журналистер Одағының мүшесі

Осы басқа жұрт ауылына мақтаныш болған профессор Мәлік Шалменовты біле ме екен? Жақсының жақсылығын айт нұры тассын дегендей, осы сұраққа жауап ретінде ғалым аға туралы бір үзік сырды сіздердің назарыңызға ұсынамыз. Мал асылдандыру

жұмыстарына үлес қоспақ ниетпен Қаратөбе ауданының Егіндікөл ауылына барғанымызда Мәлік Шалменов ағамыздың академик атағын алғаны туралы жақсы хабарды естіп, ауыл адамдарымен бірге қуандық. Егіндікөл ауылының қарадомалақ балалары атақты академик Мәлік ағасын үлгі тұтып, солардай елге еңбегі сіңген азамат болуды армандайтынына куә болдық. Ветеринарлық медицина және мал шаруашылығы институтында Мәлік ағамыздың жұмыс кабинеті оқу ғимаратының үшінші қабатында орналасқан. Мейрамдармен құттықтап, көрісіп немесе ақылдасып кеңесу үшін ағамыздың кабинетіне барып тұру біздің қанымызға сіңіп кеткен әдетіміз. Алдында арқа сүйер аға болған қандай жақсы - дегің келеді осындайда. Ағасы бардың жағасы бар, інісі бардың тынысы бар – дейді халқымыздың даналығы. Сегіз қырлы, бір сырлы азаматтың, халқына қалаулы, еліне елеулі ғалым ағамыздың бойына тұнған қазақы жақсы қасиеттер баршылық. Оның бойына ұстазға тән ұлағаттылық, ғалымға тән ізденімпаздық, дәрігерге тән ептілік, маманға тән біліктілік, жетекшіге тән талапшылдық, адамға тән қарапайымдылық, ағаға тән қамқорлық жарасып тұр. Мәлік ағамызда інілері мен шәкірттеріне ізетпен қарап, сыртынан қамқор болып, жөн сілтеп, ақылын аямайды, «болмасаң да ұқсап бақ, бір ғалымды көрсеңіз» - деп ұлтымыздың ұлы ақыны, данышпанымыз Абай Құнанбайұлы айтқандай, кішілер ағасынан, шәкірттер ұлағатты ұстазынан, магистранттар, докторанттар, ізденушілер бағыт-бағдар беретін ғылыми жетекшісінен тәлім-тәрбие, үлгі-өнеге алып, барынша ұқсап бағуға, талмай үйренуге, айтқан ақыл-кеңесін шашау шығармай жүзеге асыруға тырысады, хал-қалдерінше бойларына дарытуға талпынады. «Өнерді үйрен, үйрен де – жирен», «жігітке жеті өнер де аз», «өнерлі өрге жүзеді», «ғылым таппай мақтанба, орын таппай баптанба», «білекті бірді жығады, білімді мыңды жығады» деген қанатты сөздер осындайда ойына келеді, бұл бұлжымас қағидалардың жас ғалымдар мен мамандарға қажымас қайрат, жігер мен серпіліс беріп, алға ұмтылуға ынтасын арттырары да хақ. Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйіні: Мәлік Шалменұлы Шалменов, қазаққа қызмет етуді парыз санайтын сегіз қырлы, бір сырлы азамат. Азамат ердің баласы, аз ғана сөйлеп, көп тыңдар. Мәлік аға аз сөйлеп, көп тындыратын, арық айтып, семіз шығатын апталдай азамат. Айтпаса сөздің атасы өледі емес пе? Мәлік аға білім мен ғылым, ата кәсібі мал шаруашылығы мен ветеринария, оның ішінде паразитология

туралы көкей кесті ойларын, өткір пікірлерін биік мінберлерден де, дәрісханаларда да, алқалы жиындарда да, ғылыми кеңестер мен конференцияларда да, симпозиумдарда да, дөңгелек үстелдерде де, қызу пікір-таластарда да, газет-журналдарда да, республикалық, қалалық және өңірлік радио-телевидениеде де, ешкімге жалтақтамай, ешкімнен жасқанбай, ашық та батыл айтып жүр. Адам дәрігері адамды емдейді, ал ветеринарлық дәрігер адамзатты емдейді. Бұл ақиқат. Олай болса академик Мәлік Шалменұлы Шалменовтың елге жасап жүрген жан-жақты, ауқымды қызметі мен айтып жүрген өткір пікірлері мен тұжырымды ойлары бүкіл адамзаттың денсаулығына байланысты жаһандық проблемалар мен келелі күрделі көкей кесті мәселелер. Бұл салаға ұлағатты ұстаз, ізденімпаз ғалым, тәжірибелі маман, белсенді азамат ретінде ол сүбелі үлес қосты, әлі де бергенінен берері көп. Сондықтан да зейнет жасына жетсе де, еселі еңбегімен, зерделі зерттеулерімен, тың ізденістерімен жастарға өнеге көрсетіп жүрген танымал азамат. Мәлік Шалменұлы ағамыз Эпизоотология, паразитология және ветеринарлық санитарлық сараптау кафедрасының профессоры қызметін абыроймен атқарған, қазірде өзі қызмет жасап жүрген жоғарғы мектептің абыройын асқақтатып, ортақ іске қомақты үлес қосып, қыруар іс тындырып, тынымсыз еңбектенген еңбекқор жан, ардақты азамат, ұлағатты ұстаз, ветеринарлық ғылымдардың докторы, профессор, Халықаралық ақпараттандыру академиясының академигі ғылыми дәрежелері мен атақтарын алған елімізге кеңінен танымал, Батыс Қазақстандық Паразитология ғылыми мектебін қалыптастырған беделді белді ғалым. Мәлік Шалменұлы Алты Алаш мойындаған құт қонған Қаратөбе топырағында Егіндікөл ауылында мөлдір қаусар бұлақтың суымен сусындап, тары мен талқан жеп, Қобыланды батыр жырын жаттап, ертегілер мен аңыздарға құлақ түріп, Мұхит пен Ғарифолланың әндерін тыңдап, Құныскерейдің үнгіріне тығылып жасырынбақ-қуыспақ ойнап, асау тайды үйретіп, асық ойнап, қой құлағын жеп, үлкендердің қолына су құйып, ақсақалды аталарының ақ батасын алған, Ұлы Отан соғысынан жеңіспен оралған майдангердің ұлы, Аққұмның қарапайым қара баласы. Мәлік Шалменұлы Шалменов өмір бойы тынбай жұмыс жасап, туған жеріне ащы терін төгіп, туған елінбір кісідей қызмет қылды. Білікті маман, білімді дәрігер, ізденімпаз ғалым, ұлағатты ұстаз ретінде ветеринарлық тәжірибе, ғылым және білімді өркендетуге айтарлықтай ат салысты, сүбелі үлесін қосты.

Ол профессор лауазымын атқарып болашақ білімді мамандарға, магистранттарға және докторанттарға сапалы білім беруді ұйымдастырып, дәріс оқып, тәлім мен тәрбие беріп жүр. Ғалым туған ауылына барғанда фермерлер мен ветеринария мамандарына келелі кеңес беріп, мектеп оқушыларымен кездесіп кәсіби бағдар беруді перзенттік парыз санайды. Қаратөбеден шыққан тұңғыш ветеринария ғылымдарының докторы, елге еңбегі сіңген паразитолог-ғалым 2012 жылдан бастап үш жақсы оқитын оқушыға жылына 120 000 тенге профессор М. Шалменов атындағы шәкіртақы тағайындап өз қаражаты есебінен төлеп отыр. Бұл жәй ғана жомарттық емес, сонымен қатар жас оқушыларды жан-жақты жақсы білім алуға ынталандырып, үлкен ғылым жолына түсіруге бағытталған ізгі ниет, туған жерге деген перзенттік парыз бен өзі оқыған мектебіне жасаған қамқорлықтың көрінісі болса керек. Егіндікөл жалпы орта білім беру мектебінің жанынан ветеринария ғылымдарының докторы, профессор, Халықаралық ақпараттандыру академиясының академигі, Қазақстанның және Қаратөбе ауданының құрметті азаматы Мәлік Шалменұлы Шалменов атындағы биология класының салтанатты ашылуы туралы аудандық, қалалық, облыстық және республикалық бұқаралық ақпараттар құралдарында кеңінен жазылды, айтылды және көрсетілді кезінде. Бұл өзге өңірлер мен мектептерде кеңінінен еңгізуге тұрарлық тағылымы мен тәлімі мол шара болды. Жақсының жақсылығын айт нұры тассын деген осы да. Мәлік аға инемен құдық қазғандай қиындығы да, қызығы да мол білім мен ғылым жолына түсті, үнемі оқыды, үзбей ізденіс жолында болды. Алдымен Москвадағы К. И. Скрябин атындағы Бүкілодақтық гельминтология институтының аспирантурасын бітіріп, ветеринария ғылымдарының кандидаты атағын алу үшін диссертация қорғады, 1991 жылы доцент ғылыми дәрежесін алды, ғылыми зерттеулерді ұлғайтуға, ғылыми кадрларды дайындауға, ветеринарлық ғылыми-зерттеу станциясының материалдық – техникалық базасын нығайтуға тікелей ат салысты. Ғалым ұсынған эхинококкозбен күресудің әдістерінің, құралдарының және тәсілдерінің жиынтығының келешегі зор, экономикалық тұрғыдан тиімді және жеңіл орындалады. М. Ш. Шалменовтың докторлық диссертациясында жаңа сапалы дезинвазиялық дәрмектер жасалып, олардың қолдану тәсілдері жетілдірілді, иттердің эхинококктарының дернәсілдері мен жұмыртқаларына қарсы

сыртқы орта нысандарын дезинвазиялауға арналған тиімді дезинвазиялық дәрмектер ұсынылды. Оның ғылыми жетекшілігімен 1 PhD докторы, 1 ғылым кандидаты, 11 магистр диссертация және 50 түлек диплом жұмыстарын қорғалды. Оның 270 ғылыми еңбектері, соның ішінде 10 оқулық, 46 ғылыми әдістемелік нұсқау, ұсыныстар, 9 авторлық куәлік, 8 ҚР алдын ала патенті, 8 ҚР инновациялық патенті, 3 электрондық оқулық, 12 плакаттары бар. Республикалық, облыстық газеттерінде малдәрігерлік ғылымының басым бағыттарын ұйымдастырылуға және болшақта дамуына арналған 23 мақалалары қазақ, орыс тілдерінде жарық көрді. Ол ветеринария саласындағы айрықша маңызды міндеттерді шешуге, малдың облысымызда кең тараған бруцеллез, туберкулез, эхинококкоз, ценуроз, эстроз және басқа да аурулар мен күрес шараларын іздестіруге, сол арқылы облысымыздың азық – түлік бағдарламасын жүзеге асыруға ықпал етті. Белсенді қызметі үшін Қазақстан Республикасының ауылшаруашылығы министрлігінің, Қазақ МҒЗИ, Орал облыстық аумақтық басқармасының, Батыс Қазақстан облысы әкімінің БҚАТУ ректораты грамоталарымен, «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін» төс белгісімен, «Ветеринария саласын дамытудағы еңбектері үшін» және «Білім шыңы» медальдарымен марапатталды. Мәлік аға қыста шанғы тебу, түрлі қашықтықтағы дистанцияларда жүгіру, балық аулау, аңға шығуды қызыға жақсы көреді, сонымен қатар саяжайда жұмыс жасағанды өте ұнатады. Мәлік аға абыройлы шаңырақ иесі, жанұяның ұйытқысы, қамқор әке және Шалменовтердің тату – тәтті әулетінің мейірімді ақылшысы.

Ғалым ағамыз өз ісіне беріле кірісіп, еңбек сүйгіштігімен, қарапайымдылығымен, ғылыми – педагогикалық ұжым алдында тұрған келесі мәселелерді іскерлікпен шешуімен үлгі - өнегі көрсетті. Профессор ағамызға тән тамаша қасиеттер ой өрісінің жоғарлығы, қарапайымдылығы, іскерлігі, әділдігі, мейірбандығы, табандалығы, адамдар мен тез тіл табысып, мақсатты орындауға жұмылдыратындығы, әсіресе ұжымда творчестволық қарым – қатынасты орнықтыру қабілеті. Бойындағы тамаша қасиеттерінің арқасында шәкірттерінің, әріптестерінің, жолдас жораларының арасында айрықша құрметке, лайықты беделге ие. Білікті дәрігер маман, білімдар ғалым, ұлағатты ұстаз, тәжірибелі тәлімгердің ветеринарлық білім, ғылым, тәжірибе және өндіріске қосқан үлесі

зор, қоғам алдындағы парызын адал ақтап жүрген азамат шәкірттер тәрбиелеп ғылыми мектебін қалыптастырды.

Ұстазы мықтының – ұстамы мықты. Шәкіртсіз – ұстаз тұл. Ұстаздан шәкірт озады. Бұл өмір заңы, даму қағидасы.

Академик, профессор М. Ш. Шалменовтың ғылыми мектебі күннен күнге, жылдан жылға өркендеп, тамырын тереңге жаюда, еліміздің кең даласына тарыдай шашыраған шәкірттері де ұлағатты ұстазының жолын қуып, бастаған істерін жалғастыруда. Әрине бұл ұрпақтар сабақтастығы, білім мен ғылымның ілгері дамуының кепілі.

Бұл ұлағатты ұстаздың – Ұлы бағыты мен бақыты. Академик Мәлік Шалменұлы Шалменов алған асуларына жетпіс бестің биігінен көз жүгіртіп, ел алдында есеп берсе, біз оның өнегелі өмірін жастарға үлгі қылып, ардақты азаматтың сегіз қыры мен бір сырын жан-жақты ашуға тырыстық.

Жаңа жетпіс бес жасыңыз құтты, денсаулығыңыз мықты, ғұмыр-жасыңыз ұзақ, өміріңіз бақытты, еңбегіңіз жемісті, шәкірттеріңіз жеңісті, ісіңіз келісті, мінген атыңыз желісті болсын, еліміздің және Қаратөбе ауданының құрметті азаматы, Мәлік аға.

Сіз 2022 жылы «Жаңа Қазақстанның 100 жаңа есімі» Республикалық байқауының жеңімпазы болып танылдыңыз және «Еңбек үздігі» төс белгісімен марапатталдыңыз. Бұл Жетпіс бес жасқа толған мерей тойыңызға тамаша тарту болды. Құттықтаймыз, қуанышыңыз ұзағынан болсын.

С. Б. Нұрмағанбетов,
Батыс Қазақстан облысының
ветеринария басқармасының басшысы

Мәлік Шалменұлы алғашқы еңбек жолын Қаратөбе ауданы Қоскөл ауылында мал дәрігерінен бастап, ұзақ жылдар бойы Батыс Қазақстан ғылыми-зерттеу ветеринариялық станциясында қызмет атқарып, мал шаруашылығы саласының одан әрі өсіп-өркендеуіне үлкен үлес қосып, ел игілігі үшін қызмет атқарды.

Бар өмірін ветеринария саласына арнап, ветеринария ғылымын дамытуда көп күш-жігерін жұмсады.

Қазіргі таңда ғылым жолында білім-білігі жоғары шәкірт тәрбиелеуде өз білімі мен өмірлік тәжірибесімен бөлісіп, ұзақ жыл

ұстаздық қызметте жемісті еңбек етіп келеді. Үлкен абырой - беделге ие болған тәжірибелі, үздік маманның ғылым жолындағы білім беру саласына қосқан үлесі ұшан-теңіз.

Құрметті Мәлік Шалменұлы Шалменов!

Сізді 75 жасқа толған мерейлі тойыңызбен шын жүректен құттықтай отырып, жүрек жарды жылы лебізімді жолдаймын!

Сіз осынау еңселі белеске абырой-беделіңіз асқақтап, ер азаматқа тән бел-белестерді бағындырып жеттіңіз. Алдағы уақытта да абырой-беделіңіз асқақтап, ел есінде қалар ерен істердің ұйытқысы бола беріңіз.

Денсаулығыңыз мықты, жүзіңіз жарқын, ғұмырыңыз ұзақ та мағыналы болсын деген ізгі ниетпен Сізге бақыттың баяндысын, дәулет - ырыстың Сыр суындай сарқылмасын, табыс - тартулардың тау суындай таусылмасын, бойыңызға мұқалмас жігер, қажымас қайрат тілеймін. Әрқашан мерейіңіз үстем, мәртебеңіз биік болсын! Жанұяңызда әркез шаттық орнап, отбасыңызға ортаймас бақ - ырыс тілеймін!

Алдағы уақытта да Сіздің мал шаруашылығы саласының одан әрі дамуы үшін, ел игілігі үшін қызмет жасайтыныңызға зор сенім білдіремін. Ел игілігі жолындағы еңбектеріңіздің жемісін көріп, толағай табыстарға жете берулеріңізге тілектестік білдіремін. Сіздерге мықты денсаулық, ұзақ ғұмыр, отбасы амандығы мен бақытын тілейміз.

Сізді мерейлі 75 жасыңызбен шын жүректен құттықтаймын!

Сіз байыптылығыңыз бен іскерлігіңіз, кәсіби шеберлігіңіз бен жоғары біліктілігіңіз әлдеқашан танымал болған білгір де тәжірибелі мамансыз.

Осы қуанышты күнде шын көңілден шыққан ізгі - ниет, ақ тілектерімді қабыл алғайсыз.

Бойыңызға мұқалмас жігер, қайтпас қажыр, еңбегіңізге таусылмас табыстар, отбасыңызға ортаймас бақ – ырыс тілеймін! Мерейіңіз үстем, мәртебеңіз биік болсын!

Мықты денсаулық, еңбекте табыс тілейміз. Отбасыңызда береке-бірлік, ырыс-ынтымақ бола берсін. Балаларыңыз мен

немерелеріңіздің ақылшысы, ұл-қыздарыңыздың ардақты әкесі болып, ұзақ өмір сүруге тілектеспін.

Көп жылғы ғылыми-өндірістік еңбегі үшін ҚР Ауылшаруашылық Министрлігінің, Қазақ МҒЗИ, БҚО әкімінің Құрмет грамоталарымен, «ҚР ғылымды дамытуға сіңірген еңбегі үшін» төс белгісімен, «Ветеринария саласында сіңірген еңбегі үшін», «Халықаралық ақпараттандыру академиясының толық мүшесі», «Ғылым және білім шыңы» медалімен, «Білім беру саласындағы жас жеткіншектердің тәрбиесі мен кемел келешегіне ықпал етіп, сапалы білім, саналы тәрбие берудегі еңбегі үшін «Құрмет грамотасы», «Батыс Қазақстан облысындағы ветеринария саласындағы сіңірген еңбегі үшін» төс белгісімен, «Қаратөбе ауданының құрметті азаматы», «Қазақстанның құрметті профессоры», «Қазақстанның құрметті академигі», «Қазақстанның еңбек сіңірген қызметкерлері» медальдарымен марапатталды.

Құрметті Мәлік Шәлменұлы!

Б. Е. Нурғалиев,
«Ветеринарлық медицина және мал шаруашылығы»
институтының директоры, в.ғ.к., қауымд. профессор

Сіз Қаратөбе ауданының құрметті азаматы, Халықаралық ақпараттандыру академиясының академигі, ветеринария ғылымдарының докторы, профессор, «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін», «Қазақстанның құрметті профессоры» төс белгілерінің иегерісіз. Сізді 75 жас туған күніңізбен шын жүректен, үлкен ризашылықпен құттықтаймын және жаңа жетістіктер тілеймін.

Сізді еліміздің ветеринария, соның ішінде паразитология саласын арттыруға сүбелі үлес қосқан, сондай-ақ жоғары білімді мал дәрігерлерін, магистранттарды, докторанттарды, аспиранттарды, ғылым кандидаттары мен философия докторларын даярлауға үлкен үлес қосқан білікті маман, ұлағатты ұстаз, ізденімпаз ғалым ретінде білемін.

Сонымен қатар сіз өзіңіз білім алған мектебіңіздің оқушыларына бірнеше жылдар бойына шәкіртақы тағайындап, шәкірттердің білімге құштарлығы мен ынтасын арттыруға ат салыстыңыз.

«Болмасаңда ұқсап бақ бір ғалымды көрсеңіз» деп Абай ақын айтқандай, жас шәкірттерге, білім-ғылым көгіне самғап ұшар білікті мамандарға сіздің жолыңызды берсін!

Сіз ветеринария саласында, сондай-ақ маман даярлауда көп жылдар бойы өнегелі еңбек етіп, тындырымды істер атқарып келесіз. Әріптестеріңізге осы бір маңызды саланың қыр-сырын үйретуден жалыққан емессіз. Бүгінде ұжымымыз Сізді үлкен абырой-беделге ие болған тәжірибелі, үздік маман, ғалым ретінде құрмет тұтып сыйлайды.

Денсаулығыңыз мықты, жүзіңіз жарқын, ғұмырыңыз ұзақ та мағыналы болсын деген ізгі ниетпен Сізге бақыттың баяндысын, дәулет-ырыстың Сыр суындай сарқылмасын, табыс-тартулардың тау суындай таусылмасын тілейміз. Әрқашан мерейіңіз үстем, мәртебеңіз биік болсын!

Құрметті Мәлік Шалменұлы!

К. Е. Мырзабаев,

«Ветеринарлық және биологиялық қауіпсіздік»
жоғарғы мектебінің жетекшісі, в.ғ.к., доцент м.а.

Алатау алыстаған сайын биіктеп, асқардай боп көрінеді. Оның шыңдары айқындалып, ақ бастары жарқырай түседі де, оған айрықша бір сезіммен қимай қарайсың. Оның баурайында жүргің келеді, мөлдір суынан нәр алғың келеді.

Міне, осы сияқты тіршілікте әр белестен өткен сайын асқақтай көрінетін адамдар да болады екен. Біз үшін сондай адамдардың бірі емес, бірегейі 56 жылдан бері қазақтың ветеринария саласын дамытуға ат салысып, мал дәрігері мамандарын даярлайтын Республикамыздың батыс өңіріндегі қара шаңырақ болып саналатын – Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық техникалық университетінде еңбек етіп жүрген, 3 жылдан астам кафедра меңгерушісі лауазымын атқарған, «Ветеринарлық және

биологиялық қауіпсіздік» жоғарғы мектебінің профессоры – Мәлік Шалменұлы Шалменов.

Ұзақ жыл бойы тынымсыз ерен еңбегі жолында Мәлік Шалменұлы біздің мамандығымыздың өркендеп өсуі мен қарыштап дамуына толассыз үлес қосқаны даусыз.

Талантты педагог, толағай білім иесі мен ұлағатты ұстаз және де жоғары білікті ғылым қызметкері болып табылатын Мәлік Шалменұлы өз ғұмырын ветеринария саласына арнаған шынайы тұлға.

Ғалым М. Ш. Шалменовтың 270 ғылыми еңбегі бар, соның ішінде 46 ұсыныс, 10 оқулық, 9 авторлық куәлік, 8 алдын ала патент, 8 инновациялық патент.

Профессор М. Ш. Шалменов мамандардың біліктілігін көтеру де өз үлесін қосып жүр.

«Қариялы-үй қазына», «Қарттар ақылы-көл дария» - демекші, қашанда қызығы мен қиындығы қатар жүретіне бұл өмірдің бұлтарысы көп, бұралаң ұзақ жолында таңдаған мамандығыңыздың қыры мен сырын шебер меңгеріп, сан салалы, көп қырлы ғылым тұңғығына тереңдей бойлап, оның озық үлгілерін шәкірттеріңіздің игілігіне айналдыруға үлкен үлес қосып, ғылым жолында өзіңіздің сара жолыңызды қалдырып келе жатырсыз.

Өзіңіз қызмет етіп жүрген ұжым, Сізді үлкенге ілтипатты, кішіге қамқор аға, қатарластарына адал дос бола білген ізгі жүректі азамат, еңбекте беделді, абыройлы, қаталдығы мен әділдігі жарасқан білікті аға буын ретінде үлгі тұтады.

Өзіңізге қонар бақтың баяндысын, бітер дәулеттің көл-көсірлігін, келер ырыстың ысырап болмауын, шаңырағыңызға шаттықтың орнауын, Тәңірдің шексіз қолдауын тілейміз. Әрқашан осы жігерлі, қуатты қалпыңыздан таймай, әлі де талай асулардан аса беріңіз деп тілек білдіреміз.

Ардақты ағама

Н. Т. Абекешев,
«Ветеринарлық және биологиялық қауіпсіздік»
жоғары мектебінің доценті, в.ғ. к.

Әр адамның өмірлік ұстанымы қалыптасу үшін белгілі бір сыртқы және ішкі факторлардың әсері қажет. Соның ішінде сені түсіне білетін, сенің өмір танымыңа жақын адамның қасында

болуы, тағдырыңда із қалдыратыны сөзсіз. Сондай адамның бірі мен үшін әріптес аға Мәлік Шәлменұлы.

Ағаммен танысқанымға жиырма жылдан астам уақыт өткен екен. Осы жылдардың ішінде бірігіп жазған бірнеше ғылыми еңбектеріміз, оқу-әдістемелік құралдарымыз бен оқулықтарымыз басылымнан шықты. Солардың бірі 2021 жылы ана тілімізде жарық көрген «Паразитология және жануарлардың инвазиялық аурулары» атты оқулығымыз бір төбе. Біліктілікті арттыру мақсатында 2011 жылы Москва қаласындағы К. И. Скрябин атындағы Мәскеу мемлекеттік ветеринария және биотехнология академиясында іссапарда бірге болып қайттық. Сол уақытта кеңестік гельминтологияның негізін қалаушы академик К. И. Скрябиннің көзін көрген және соңғы аспиранты, «Паразитология и инвазионные болезни с-х животных» оқулығының авторы М.Ш. Ақпаевпен таныстық. Сол жолы ВИГИС – те Мәлік ағайдың паразитология саласына еңбектері сіңген үзеңгілес жолдастарымен таныстырды. Міне осының барлығы менің ғылымдағы ұстанымымды қалыптастыруға септігін тигізгені сөзсіз.

Мәлік аға, Сізге басыңыздың амандығын тілей отырып әліде бойыңызда талай асуларды бағындыратын күш жігеріңіздің бар екендігін ескеруіңізді сұраймын.

WITH THANKS TO MY ACADEMIC ADVISOR

Iana Abirova,
NJSC «West Kazakhstan Agrarian and Technical University
named after Zhangir khan»,
Candidate of Veterinary Sciences

The great humanity, intelligence most fully reflects the meaning of the whole life of Malik Shalmenovich Shalmenov, known as a professor and academician of the IIA. It is here, in Western Kazakhstan, on the original land of his ancestors, that the fruitful scientific activity of the scientist begins.

After graduating from High School, Malik Shalmenovich continued his studies at the Ural Agricultural College at the veterinary department. After graduating from a technical school, he worked as a

veterinary technician at the Egindikulsky state farm of the Karatyubinsk region, and from 1976-1987 he worked as a head, senior researcher at the helminthological department of the West Kazakhstan Scientific Research Veterinary Station.

Malik Shalmenovich's first career begins as a veterinary technician, so he has a high organizational ability. He has the qualities of a scientist, researcher, as well as leadership and organizational skills.

From 1981 to 1985 he studied in postgraduate studies at the All-Union Scientific Research Institute of Helminthology named after K.I. Scriabin (Moscow). From 1987 to 2006 he worked as the director of the West Kazakhstan Veterinary Research Station (19 years).

He always says that he got a lot of experience during his service at the Scientific Research Veterinary Station, and he shares his experience with his colleagues wherever he goes.

Malik Shalmenovich was the head of the department in 2010-2013 when I was the dean of the Faculty of Veterinary Medicine and Biotechnology. At that time, it was very easy to work with Maken: the work was efficient, we encouraged students to be disciplined, and attendance was at a high level. Students who had poor performance, did not attend classes properly, and were about to drop out of the university remember and thank our team at that time. It is the right situation, the teacher's goal is to educate students in any situation, to make them interested in lessons, to communicate - all these good qualities are found in Malik Shalmenovich, we say that he is a real teacher. «Isn't it the result of the teacher's work that the students have reached the passes, have gone deep into the sea of knowledge?

The soul, heart and support of the educational system is the teacher. Malik Shalmenovich, may your educated and talented students who will make the name of our country known to the world increase! Malik Shalmenovich showed all his qualities, he is a talented lecturer-practitioner who conducts all his classes with examples from practice, and this makes some students who are interested in working in their specialty in the future immediately think and listen carefully to the practitioner - wise mentor.

Also, Malik Shalmenovich, in his story, with interesting cases from life, sometimes with anecdotal jokes, makes students take off their headphones and switch to the topic: invasive diseases. This is how he does it masterfully, it is the pedagogical intuition and scientific thinking of the head that help direct efforts, and makes some negligent students

listen and gain knowledge. A vivid example of optimism, the ability to have fun, everything is inherent in this person, he dances perfectly, the grace of movement, and this, I think, is a kind of propaganda of physical movement, which is necessary in the era of physical inactivity.

Malik Shalmenovich's responsiveness, his love of life and a great charge of human energy contribute to the cohesion of the team in which he works.

Ұстаз, ғалым, құрметті профессор

Ж. Т. Усенов,

ветеринария ғылымдарының магистры,
аға оқытушы, шәкірті (докторант)

Профессор Мәлік Шалменұлы Шалменовты 2003 жылдан бері танимын ол кезде мен ветеринарлық медицина мамандығының 4 курс студентімін, бізге паразитология пәнінен сабақ беретін. Сол уақытта бізге паразитология пәнін түсіндіру мен қатар өзінің ғылым саласындағы тәжірибесімен бөлісе отырып оқу процесімен тәжірибені ұштастыра білді, ол кезде Батыс Қазақстан ветеринарлық ғылыми станцияның директоры болатын. Өз пәні бойынша, біздер студенттерден талабы жоғары болды, сол арқылы паразитология саласына көңіл бөлу маңызды екенің көрсетті.

2004 жылдан бастап Мәлік Шалменұлы Шалменовты әріптес ретінде тани бастадым, ол кезде мен университетті қызыл дипломмен аяқтап «Эпизоотология, паразитология және ВСС» кафедрасына оқытушы болып жұмысқа орналасқан болатынмын. Содан бастап Мәлік Шалменұлының кафедрамыздың ақсақалы болып біздер шәкірті болып қалыптаса бастадық, тек жұмыс саласында ғана емес күнделікті тіршіліктеде қиыншылықтар болғанда адамгершілігі мол адам ретінде сол кісіге баратынмын, өздігінен көмегін беруге дайын тұратын.

2010 жылдан бастап Мәлік Шалменұлы Шалменов «Эпизоотология, паразитология және ВСС» кафедрасының меңгерушісі болып тағайындалды және тікелей менің бастығым болды. Осы қызметте өзін білікті, жан-жақты басшы ретінде көрсете білді.

2011-2013 жылдары магистратурада оқыған кезде менің ғылыми жетекшім болатын. Ғылым саласына бет бұрған жас ғалымға өзінің тәжірибесімен бөлісе отырып тәрбиесін берді.

2016-2019 жылдары докторантурада оқыған кезде ғылыми кеңесші таңдау туралы сұрақ туған жоқ, Мәлік Шалменұлына жолығып профессормен ғылыми ізденістерімді жалғастыруды таңдадым. Сол кезден бері киіктердің паразитарлық ауруларын бірігіп зерттеп көптеген мақалалар жарық көруде.

Мәлік Шалменұлы Шалменов көптеген ғылыми еңбектердің авторы соның ішінде эхинококкоз ауруын алдын-алу және күресу жолының ғылыми бағыттарын дәлелдеген ғалым, біздер профессордың шәкірті болғанымызға мақтан тұтамыз және ғалымның із басарлары болып жұмысын жалғастырамыз.

Мерейлі жасыңызбен құттықтай отырып, деңсаулық, шығармашылық жетістіктер тілейміз, жанұяңызда ақылшы, асқар таудай әке болып отыра беріңіз, Сіздің ұстаз, ғалым ретінде білім және ғылым саласына қосқан үлесіңіз аса зор, ғылыми еңбектеріңіз еліміздің ғылым саласының дамуына өз септігін тигізіп, шәкірттеріңіз Сіз жеткен жетістіктерге жетіп ғылыми жолыңызды әрі қарай дамытсын!

Литература о жизни и деятельности М. Ш. Шалменова

1. Избасарұлы С. Алпыстың асқарында / С. Избасарұлы // Орал өңірі. - 2008. - 1 наурыз. Жәңгір хан атындағы БҚАТУ доценті М. Ш. Шалменов 60 жаста.
2. Малик Шалменович Шалменов: биобиблиографический указатель литературы. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана. – 2008. – 26 с.
3. Малик Шалменович Шалменов: биобиблиографический указатель литературы. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана. – 2011. - 18 с.
4. Мәлік Шалменұлы Шалменов // ҚР еңбек сіңірген қызметкері-2022: респ. байқауының мат. жинағы. – Нұр-Сұлтан: “Bilim orkeniet” ұлттық инновациялық ғылыми-зерттеу орталығы, 2022. – Б. 25-27.
5. Төлебаев Б. Т. Ветеринарлық ғылымның ардагері / Б. Т. Төлебаев // Заңғар. - 2013. - 28 ақпан. - Б. 4. "Эпизоотология, паразитология және ветеринарлық санитарлық сараптау"

- кафедрасының меңгерушісі, ветеринария ғылымдарының докторы, профессор Шалменов Мәлік Шалменұлы туралы.
6. Профессор өз тәжірибесімен бөлісті [Текст] // Заңғар. - 2017. - 14 қараша. - Б. 7. "Ветеринарлық медицина және биотехнология" факультетінде ветеринария ғылымдарының докторы, профессор Шалменов Мәлік Шалменұлы шеберлік сабағын өткізді. Шеберлік сабағына машина жасау факультеті мен ветеринарлық медицина және биотехнология факультетінің оқытушылары мен студенттері қатысты.
 7. Шалменов Малик Шалменович // Высшая школа и наука Казахстана в лицах – XXI век. – Алматы, 2020. – С. 279-281.
 8. Шалменов Малик Шалменович // Қазақстанның құрметті академигі-2020: респ. байқауының мат. жинағы. – Нұр-Сұлтан: “Bilim orkeniet” ұлттық инновациялық ғылыми-зерттеу орталығы, 2020. – Б. 39-40.
 9. Шалменов Мәлік Шалменұлы // Қазақстанның құрметті профессоры: респ. байқауының мат. жинағы. – Нұр-Сұлтан: “Bilim orkeniet” ұлттық инновациялық ғылыми-зерттеу орталығы, 2020. – Б. 158-159.
 10. Ғалымның қос марапаты // Орал өңірі. – 2022. – 24 желтоқсан. Профессор М. Ш. Шалменов қос бірдей марапатқа ие болды. «Жаңа Қазақстанның 100 жаңа есімі» республикалық байқауының жеңімпазы деп танылды және Астана қаласынан қоғамдық марапаттар жөніндегі республикалық кеңес еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуына қосқан сүбелі үлесі үшін «Еңбек үздігі» атты құрметті атағымен марапатталды.

**Список научных трудов доктора ветеринарных наук,
профессора М. Ш. Шалменова**

1978

1. Рекомендации по борьбе с эхинококкозом: плакат. – Уральск, 1978. (Соавт.: Е. С. Ремизов, Т. Байтелова).

1979

2. Профилактика ларвальных цестодозов и других гельминтозов сельскохозяйственных животных в Уральской области //Сборник науч.работ:тр. Саратов. СХИ. – Саратов. - 1979. – вып. 130. - С.85-88. (Соавт.: Т. Байтелова).

1984

3. Кастрация собак как метод борьбы с эхинококкозом //Бюлл. Всесоюзн. ин-та гельминтологии. – Москва. – 1984. – вып. 39. - С. 40-44.
4. Сравнительное испытание антигельминтиков против *Echinococcus granulosus* у собак //Эпизоотология, иммунитет, диагностика химиопрофилактика паразитов сельскохозяйственных животных в Казахстане. - Алма-Ата, 1984. - С.149-153.
5. Сроки преимагинального развития *E. granulosus* в Западном Казахстане //Бюлл. Всесоюзн. ин-та гельминтологии. – Москва. – вып. 37. - С. 38-42.

1985

6. Castration of Dogs As A Preventive against Echinococcosis //The A Second Interu symp. Tainiasis cysticercjsis and Hydatidosis) Echinococcosis Cesne-budejvice, Crechos lovania. Shost comman, 1985. – С.1. (co-author: A.S.Bessonov).

1986

7. Влияние половых гормонов на развитие ларвоцист эхинококков у экспериментально и спонтанно зараженных овец // Профилактика гельминтозов сельскохозяйственных животных в зонах отгонного животноводства и мелиорации земель: тез. докл. науч.конф.- Джамбул, 1986. - С.112–113.
8. Динамика эхинококкоза сельскохозяйственных животных и опыт борьбы с ними в Уральской области //Профилактика и меры борьбы с паразитарными болезнями сельскохозяйственных животных в Казахстане. - Алматы, 1986. - С.89-99. (Соавт.: Т. Т. Есенгалиев).
9. К эпизоотологии и эпидемиологии эхинококкоза в Уральской области //Тез. докл. IX съезда Всесоюзн. общества гельминтологов. - Москва, 1986. - С. 178-179.
10. Рекомендации по профилактике эхинококкоза сельскохозяйственных животных Уральской области Уральск, 1986. – С.12. (Соавт.: В. Т. Рамазанов, Е. С. Ремизов).

1987

11. *ECHINOCOCCUS GRANULOSUS* (BATSCH, 1786), особенности эпизоотологии и профилактики эхинококкоза в

Западном Казахстане //Дисс...канд. вет. наук. - Москва, 1987. – 124 с.

12. ECHINOCOCCUS GRANULOSUS (BATSGH, 1786), особенности эпизоотологии и профилактики эхинококкоза в Западном Казахстане //Автореф. дисс...канд. вет. наук. - Москва, 1987. - 26 с.
13. Жизнеспособность протосколексов эхинококкоза во внешней среде //Актуальные вопросы животноводства в Уральской области: тез. докл. по итогам обл. науч.-практ. конф. мол. ученых и спец. Уральской области. - Уральск, 1987. - С. 44-46.
14. Испытание новых антгельминтиков при эхинококкозе собак //Актуальные вопросы животноводства в Уральской области: тез. докл. по итогам обл. науч.-практ. конф. мол. ученых и спец. Уральской области. - Уральск, 1987. - С. 49-51. (Соавт.: Т. Т. Есенгалиев).
15. Кастрация как профилактика эхинококкоза и ограничения популяции собак в производственных условиях //Перспективы ликвидации потерь от эхинококкоза в животноводстве: тез. докл. науч.-практ. сем.– Фрунзе, 1987. - С. 69-70.

1988

16. Рекомендации по профилактике основных гельминтозов сельскохозяйственных животных в Уральской области. - Уральск, 1988. – С. 20. (Соавт.: К. Е. Ерболатов, Т. Т. Есенгалиев, Б. П. Черыкаев, В. В. Мартынов).

1989

17. Значение штаммовости в эпизоотологии эхинококкоза //Вестник сельскохозяйственной науки Казахстана. - 1989. - С. 90-92. (Соавт.: Т. Т. Есенгалиев).

1990

18. К эпизоотологии профилактики эхинококкоза в Уральской области //Вопросы современной ветеринарной паразитологии в Казахстане. – Алма-Ата, 1990. - С.171-174.(Соавт.: Т. Т. Есенгалиев).
19. Нематодироз овец и профилактика его в Уральской области: рекомендации. - Уральск, 1990. – 9 с. (Соавт.: Т. Т. Есенгалиев, К. М. Мусилов).

20. Определение протективных свойств вакцины против эхинококкоза овец и собак // Современное состояние и перспективы оздоровления хозяйств от эхинококкоза и цистицеркоза: тез. докл. науч. практ. конф. - Москва, 1990.- С. 28-29. (Соавт.: Э. Х. Даугалиева, К. Г. Курочкина, В. В. Клименко, В. В. Филиппов, Р. И. Атауллаханов, А. В. Некрасов, Н. Г. Пучкова, Т. Т. Есенгалиев).
21. Перспективы снижения эхинококкоза сельскохозяйственных животных в Уральской области // Современное состояние и перспективы оздоровления хозяйств от эхинококкоза и цистицеркоза: тез. докл. науч. практ. конф. - Москва, 1990.- С.172-173.(Соавт.: Т. Т. Есенгалиев).
22. Роль верблюдов в распространении эхинококкоза в Уральской области // Современное состояние и перспективы оздоровления хозяйств от эхинококкоза и цистицеркоза: тез. докл. науч. практ. конф. - Москва, 1990.- С.174-175.(Соавт.: Т. Т. Есенгалиев).
23. Усовершенствование комплекса мероприятий по профилактике эхинококкоза // Вестник сельскохозяйственной науки Казахстана. - 1990. - № 9. - С. 79-81.
24. Химиопрофилактика эхинококкоза и тениидоза собак в экспериментальных условиях // Современное состояние и перспективы оздоровления хозяйств от эхинококкоза и цистицеркоза: тез. докл. науч. практ. конф. - Москва, 1990.- С. 54. (Соавт.: М. Н. Белоусов, В. Б. Ястреб, Т. Т. Есенгалиев).
25. Эхинококкоз, схема цикла развития: плакат. - Уральск, 1990. - С. 9. (Соавт.: Т. Т. Есенгалиев, М. Н. Белоусов, Т. М. Новокрещенова).
26. Эхинококкоз, даму циклының көрінісі: плакат. – Орал, 1990. (Серіктес авторлар: Т. Т. Есенгалиев, М. Н. Белоусов, Т. М. Новокрещенова).

1991

27. Использование кастрации собак в производственных условиях // Актуальные вопросы сельскохозяйственного производства: тез. докл. межвуз. конф. молодых ученых и спец. – Уральск, 1991. - С.51. (Соавт.: Т. Т. Есенгалиев, М. Б. Курмашев).

28. Испытание антгельминтной эффективности лекарственных форм буннда // Актуальные вопросы сельскохозяйственного производства: тез. докл. межвуз. конф. молодых ученых и спец. – Уральск, 1991. - С. 88-89. (Соавт.: В. Б. Ястреб, Т. Е. Есенгалиев).
29. Оценка эффективности азинокса в различных лекарственных формах при экспериментально эхинококкоза собак // Актуальные вопросы сельскохозяйственного производства: тез. докл. межвуз. конф. молодых ученых и спец. – Уральск, 1991. - С. 61-62. (Соавт.: М. Н. Белоусов, Т. Т. Есенгалиев, М. Б. Курмашев).
30. Эпизоотология стронгилятозов сельскохозяйственных животных в Уральской области // Актуальные вопросы сельскохозяйственного производства: тез. докл. межвуз. конф. молодых ученых и спец. – Уральск, 1991. - С. 61-63. (Соавт.: Т. Т. Есенгалиев, К. Е. Ерболатов).

1992

31. Испытания азинпрола в эксперименте и в условиях производства // Терапия и профилактика паразитов сельскохозяйственных животных. - Алма-Ата, 1992. - С. 165-173. (Соавт.: М. Н. Белоусов, Т. Т. Есенгалиев, В. Б. Ястреб).
32. Рекомендации по борьбе профилактике туберкулеза, бруцеллеза некоторых abortогенных инфекционных и гельминтозных заболеваний сельскохозяйственных животных в хозяйствах Уральской области. - Уральск, 1992. – С. 33-37. (Соавт.: Т. Т. Есенгалиев, А. Г. Каржауов).

1993

33. Антгельминтная резистентность у нематод овец // Тез. докл. XXV-науч.-практ. конф. проф.-преп. состава Зап.-Казахст. СХИ. - Уральск, 1993. - С. 69. (Соавт.: Р. С. Кармалиев).
34. Ветеринарные советы фермерам овцеводам. - Уральск, 1993. – 54 с. (Соавт.: Г. Г. Абсатиров, А. А. Абуталип).

1994

35. Мероприятие по борьбе с эхинококкозом и ценурозом сельскохозяйственных животных в Казахстане: рекомендации. - Алматы, 1994. – 20 с. (Соавт.: В. Т. Рамазанов, А. С. Каскакбаев, Я. М. Кереев).

36. Эффективность аверсекта при псороптозе овец: информ. листок № 1-94 / Зап.-Казахст. ЦНТИ. - Уральск, 1994. – С. 3. (Соавт.: Р. С. Кармалиев).

1995

37. Антгельминтики и их применение в ветеринарии // Зап.-Казахст. ЦНТИ. - Уральск, 1995. – 29 с. (Соавт.: Р. С. Кармалиев, И. К. Ашетов).
38. Западно-Казахстанская научно-исследовательская ветеринарная станция // Казахский науч.-исслед. ветер. институт. - Алматы, 1995. - С.175-181.
39. Эффективность антгельминтиков при стронгилятозах пищеварительного тракта овец // Эпизоотология и профилактика паразитозов сельскохозяйственных животных. - Алматы, 1995. - С.141-144. (Соавт.: Р. С. Кармалиев, Т. Т. Есенгалиев, К. М. Мушилов).

1996

40. Антгельминтики при эхинококкозе и других тениидозах собак: информ. листок/Зап.-Казахст. ЦНТИ. - Уральск, 1996. – 3 с. (Соавт.: Р. С. Кармалиев).
41. Проведение ветеринарных профилактических и диагностических мероприятий в коневодстве: информ. листок № 30-96 / Зап.-Казахст. ЦНТИ. - Уральск, 1996. – 4 с. (Соавт.: Р. С. Кармалиев, Г. Г. Абсатиров, Е. К. Туяшев, М. Г. Гусманов).
42. Проведение ветеринарных профилактических и диагностических мероприятий в скотоводстве: информ. листок № 33-96 / Зап.-Казахст. ЦНТИ. - Уральск, 1996. – 3 с. (Соавт.: Р. С. Кармалиев, Г. Г. Абсатиров, Е. К. Туяшев, М. Г. Гусманов).
43. Проведение профилактических противоэпизоотических мероприятий у плотоядных: информ. листок № 32-96 / Зап.-Казахст. ЦНТИ. – Уральск, 1996. – 3 с. (Соавт.: Р. С. Кармалиев, Г. Г. Абсатиров, Е. К. Туяшев, М. Г. Гусманов).
44. Проведение профилактических противоэпизоотических мероприятий в свиноводстве: информ. листок № 31-96 / Зап.-Казахст. ЦНТИ. - Уральск, 1996. – 4 с. (Соавт.: Р. С. Кармалиев, Г. Г. Абсатиров, Е. К. Туяшев, М. Г. Гусманов).
45. Технологическая карта проведения ветеринарных профилактических мероприятий в овцеводстве: информ.

листок № 29-96 /Зап.-Казахст. ЦНТИ. – Уральск, 1996. – 4 с.(Соавт.: Р. С. Кармалиев, Г. Г. Абсатиров, Е. К. Туяшев, М. Г. Гусманов).

46. Технологическая карта проведения ветеринарных профилактических мероприятий в верблюдоводстве: информ. листок № 28-96 /Зап.- Казахстан. ЦНТИ. - Уральск, 1996. – 3 с.(Соавт.: Р. С. Кармалиев, Г. Г. Абсатиров, Е. К. Туяшев, М. Г. Гусманов).

1997

47. Западно-Казахстанской научно-исследовательской ветеринарной станции – 100 лет //Эпизоотология и профилактика заразных болезней сельскохозяйственных животных. - Алматы, 1997. - С.3-9. (Соавт.: А. Р. Сансызбай).
48. Инвазированность собак гельминтами в Западно-Казахстанской области //Эпизоотология и профилактика заразных болезней сельскохозяйственных животных. - Алматы, 1997. - С. 234-237. (Соавт. Р. С. Кармалиев).

1999

49. Динамика зараженности овец нематодами в Западно-Казахстанской области //Инфекционные и паразитарные болезни сельскохозяйственных животных. - Алматы, 1999. - С. 107-110. (Соавт.: Р. С. Кармалиев).
50. Зараженность сайгаков кишечными гельминтами в Западном Казахстане //Инфекционные и паразитарные болезни сельскохозяйственных животных. - Алматы, 1999. - С. 249-252.(Соавт.: Р. С. Кармалиев).
51. Профилактика и меры борьбы с дирофиляриозом собак в Западно-Казахстанской области: рекомендации. - Уральск, 1999. - 6 с.(Соавт.: Р. С. Кармалиев, К. М. Мусилов, В. Н. Чемоданов).
52. Тениидозы человека и животных в Западно-Казахстанской области профилактика и меры борьбы с ними //Мат. междунар. науч.-практ. конф. – Уральск, 1999. - С. 206-207. (Соавт.: Р. С. Кармалиев).
53. Эхинококкоз и меры борьбы с ними: плакат. - Уральск, 1999.(Соавт.: Р. С. Кармалиев, Б. С. Имашев).
54. Эхинококкоз сельскохозяйственных животных в Западно-Казахстанской области //Инфекционные и паразитарные

болезни сельскохозяйственных животных. - Алматы, 1999. - С. 249-252. (Соавт.: Р. С. Кармалиев).

2000

55. Эхинококкоз сельскохозяйственных животных в Западно-Казахстанской области и его профилактика // Роль ветеринарной науки в развитии животноводства. - Алматы, 2000. - С. 42-45. (Соавт.: Р. С. Кармалиев).

56. Сравнительное испытание антигельминтиков при эхинококкозе собак // Научное обеспечение мероприятия по борьбе с инфекционными болезнями сельскохозяйственных животных в Казахстане. - Алматы, 2000. - С. 420-425. (Соавт.: Р. С. Кармалиев, Э. Х. Даугалиева, И. А. Архипов, П. П. Диденко).

2001

57. Эхинококкоз в Западно-Казахстанской области // Проблемы ветеринарной науки и практики в современных условиях: мат. междунар. науч.-практ. конф. посвящ. 10-летию Независимости РК: сб. науч. тр. КазНИВТ. - Алматы, 2001. - Т. XIX. - С. 408-412.

2002

58. Ветеринария ісінің мемлекеттен тыс түрін ұйымдастыру пәнінен оқу бағдарламасы. - Орал, 2002. - 11 б. (Серіктес автор: Г. Г. Абсатиров).

2003

59. Внедрение противоэхинококковых научных разработок в сельских округах Западно-Казахстанской области // Состояние и перспективы развития ветеринарной науки и практики: мат. междунар. науч.-практ. конф. посвящ. гос. программе «АУЛ». - Алматы, 2003. - С. 253-260.

60. Гельминты собак, кошек и их эпизоотологическое значение // Развитие народного хозяйства в Западном Казахстане: потенциал, проблемы и перспективы, посвящ. 40-летию Западно-Казахстанского аграрно-технического университета им. Жангир хана. - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2003. - С. 297-298.

61. К вопросу о гельминтофауне диких плотоядных в Западно-Казахстанской области // Состояние и перспективы развития ветеринарной науки и практики: мат. междунар. науч.-практ.

конф. посвящ. гос. программе «Аул». - Алматы, 2003. - С. 260-263. (Соавт.: З. Г. Куракова).

2004

62. Кадастровая систематизация очагов эхинококкоза в Западно-Казахстанской области // Официальный бюллетень Государственной санитарно-эпидемиологической службы Республики Казахстан. - Алматы, 2004. - С. 48-50. (Соавт.: Б. К. Киреева, Б. Т. Хайреденова).
63. Опыт борьбы с ларвальными цестодозами в сельском округе «Подстепное» // Вестник науки Костанайского государственного университета имени А. Байтурсынова. - 2004. - С. 75-78.
64. Современное состояние и перспективные направления специфической профилактики бруцеллеза животных в Казахстане: аналит. обзор / Зап.-Казахст. ЦНТИ. - Уральск, 2004. - С. 38. (Соавт.: В. Б. Тен, А. А. Абуталип).
65. Эпизоотическая ситуация по эхинококкозу животных и людей в Западно-Казахстанской области // Народное хозяйство Западного Казахстана: состояние и перспективы развития: мат. междунар. науч.-практ. конф. посвящ. году России в Казахстане и 50-летию освоения целинных и залежных земель (11-12 июня 2004 г.). – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2004. - С. 234-235.
66. Эхинококкоз, цикл развития и мероприятия: плакат. - Алматы, 2004. (Соавт.: Я. М. Кереев, М. К. Жантуриев, Х. Ибрагимов).
67. Эхинококкоздын даму айналымы және шаралары: плакат. - Алматы, 2004. (Серіктес авторлар: Я. М. Кереев, М. К. Жантуриев, Х. Ибрагимов).

2005

68. Библиографический указатель научных и методических трудов по паразитозам. – Алматы, 2005. – 89 с. (Соавт.: Я. М. Кереев, Г. С. Шабдарбаева, В. А. Держинский, М. К. Жантуриев, М. Ж. Сулейменов, М. С. Сабанчиев, Т. Т. Сулейменов).
69. Гельминты домашних и диких плотоядных в Западном Казахстане // Сохранение окружающей среды-важнейшая проблема современности: мат. междунар. науч.-практ. конф.

- (24-25 июня 2005 г.). – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2005.–Ч. I. - С. 334-335. (Соавт.: З. Г. Куракова).
70. Диагностика эхинококкоза животных // Актуальные вопросы диагностики болезни животных: мат. 2-ой междунар. конф.– Алматы: КазНАУ, 2005 - С. 429-435. (Соавт.: Я. М. Кереев).
71. Методические рекомендации по постановке реакции иммунофлуоресценции для диагностики бруцеллеза животных. - Уральск, 2005. – 10 с. (Соавт.: А. А. Абуталип, Б. В. Тен, А. Л. Воробьев, А. А. Султанов, Ш. А. Барамова, М. Г. Гусманов, Т. К. Султанов, Л. Ж. Уалиев).
72. Прижизненная диагностика эхинококкоза // Современное состояние и актуальные проблемы развития ветеринарной науки и практики: мат. междунар. науч.-практ. конф. посвящ. 100-летию института (15-16 сентября 2005 г.). - Алматы, 2005. - Т. 2. - С. 158-162.
73. Профилактика эхинококкоза Западно-Казахстанской области // Аграрная наука сельскохозяйственному производству Сибири, Монголии, Казахстана и Киргизстана: тр. 8-й междунар. науч.-практ. конф. (Барнаул, 26-28 июля 2005 г.). - Новосибирск, 2005. - Т. 2. - С. 229-307.
74. Рекомендации по специфической профилактике бруцеллеза верблюдов (в спец. хозяйствах и хозяйствах со смешанным содержанием животных). - Уральск, 2005. – 18 с. (Соавт.: А. А. Абуталип, Б. В. Тен, А. А. Султанов, А. Л. Воробьев, Р. Д. Сейдахметова, М. Г. Гусманов, Л. Ж. Уалиев, Т. К. Султанов).
75. Рекомендации по профилактике эхинококкоза сельскохозяйственных животных в Западно-Казахстанской области. - Уральск, 2005. – 18 с. (Соавт.: Я. М. Кереев, З. Г. Куракова, А. А. Абуталип, А. С. Ярлыгасимов, Б. К. Киреева).
76. Эхинококкоз собак, животных и их санитарное и экономическое значение // Сохранение окружающей среды – важнейшая проблема современности: мат. междунар. науч.-практ. конф. (24-25 июня 2005 г.). – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2005.–Ч. I. - С. 281 –283. (Соавт.: И. М. Абирова).

77. Ветеринарлық биологиялық дәрілер: оқу-әдістемелік құрал. - Орал, 2006. – 21 б. (Серіктес авторлар: Я. М. Кереев, Г. Г. Абсатиров).
78. Влияние кастрации мужских особей приотарных собак на зараженность эхинококкозом в условиях отгонного животноводства //Актуальные проблемы диагностики, терапии и профилактики болезни домашних животных. - Воронеж, 2006. - С. 97-99.
79. Годовая динамика численности и межвидовые отношения гельминтов у собак в Западно-Казахстанской области //Индустриально-инновационная политика: состояние и перспективы развития: мат.международ. науч.-практ. конф.Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2006. – Ч. II. - С. 110-113. (Соавт.: Н. Е. Тарасовская).
80. Ларвальды цестодоздардың алдын алу шаралары //Жаршы. – 2006. - № 2. - Б. 14-17.
81. Основные гельминтозы овец и меры борьбы в Республике Казахстан: рекомендации. – Алматы, 2006. – 32 с. (Соавт.: М. Ж. Сулейменов, Б. К. Серикбаева, Я. М. Кереев, А. М. Абдыбекова).
82. Рекомендации по проведении профилактических и оздоровительных мероприятий при бруцеллезе мелкого рогатого скота. - Алматы, 2006. – 17 с. (Соавт.: Е. К. Канжигитов, А. А. Султанов).
83. Рекомендации по проведении профилактических и оздоровительных мероприятий при бруцеллезе верблюдов. Алматы, 2006. – 16 с. (Соавт.: А. А. Абуталипов, Б. В. Тен, Г. Г. Абсатиров).
84. Роль домашних и диких животных, эпизоотология, эпидемиология эхинококкоза и других тениидозов Западно-Казахстанской области //Степи Северной Евразии 4-ый международ. симп. - Оренбург, 2006. - С. 776-778. (Соавт.: Н. Майканов, З. Г. Куракова).
85. Становление ветеринарии Уральской области (1840-1917 гг.) //Индустриально-инновационная политика: состояние и перспективы развития: мат.международ. науч.-практ. конф.Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2006. – Ч. II. - С. 107-110. (Соавт.: А. А. Абуталип, Н. Ж. Жанжигитова).

86. Батыс Қазақстан облысында мал арасындағы жұқпалы аурулар мен паразитоздардың қазіргі жағдайы // Экономические аспекты развития народного хозяйства Западного Казахстана: мат. междунар. науч.-практ. конф. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2007. - Б.165-167. (Соавт.: Я. М. Кереев, А. Г. Каржауов).
87. К истории Западно-Казахстанской научно-исследовательской ветеринарной станции // Экономические аспекты развития народного хозяйства Западного Казахстана: мат. междунар. науч.-практ. конф. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2007. - С. 239-241. (Соавт.: А. А. Абуталип, Г. Г. Абсатиров).
88. Описторхозга қысқаша әдеби шолу // Батыс Қазақстанда халық шаруашылығын дамытудың экономикалық аспектілері: халықаралық ғылыми-практ. конф. материалдары. – Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2007. - Б. 211-213. (Серіктес авторлар.: А. У. Сабыржанов, Б. К. Киреева, Я. М. Кереев).
89. Способы и средства дезинвазии в природных и антропогенных очагах эхинококкоза // Вестник Кыргызского научно-исследовательского института животноводства, ветеринарии и пастбищ им. Арстанбека Дуишеева. - 2007. - №2. - С. 198-201.
90. Эпизоотология эхинококкоза // Мат. междунар. науч.-практ. конф. посвящ. 95-летию со дня рождения академика И.И. Синягина. - Новосибирск, 2007. – С. 545-554. (Соавт.: Н. Е. Тарасовская).

2008

91. Батыс Қазақстанда эхинококкоздың экологиялық-эпизоотологиялық жағдайы // Жаршы. - 2008. - № 9. - Б. 27-29.
92. Возрастная динамика зараженности овец ларвальным эхинококкозом в Западно-Казахстанской области // Вестник сельскохозяйственной науки Казахстана. - 2008. - № 9. - С. 50-52.
93. Впервые зарегистрировано саркоцистоз овец в Западном Казахстане // Ғылым және білім. - 2008. - № 3. - С. 50-53. (Соавт.: Я. М. Кереев, Н. Т. Абекешев).

94. Етқоректілер паразитоздарынан «Малдәрігері кинолог-паразитолог» мамандары сактандырады // Жаршы. - 2008. - № 5. - Б. 46-48. (Серіктес авторлар: Я. М. Кереев, З. Г. Куракова, Б. К. Киреева).
95. Испытание овоцидной эффективности карбамида в фекальной среде // Ғылым және білім. - 2008. - № 2. - С.37-39. (Соавт.: Я. М. Кереев, А. М. Абдыбекова, Н. Е. Тарасовская).
96. Кастрация мужских особей животных как способ оздоровления и профилактики глистных инвазий // Инновация в аграрном секторе Казахстана: мат. междунар. науч.-практ. конф. посвящ. 75-летию академика К.С.Сабденова. - Алматы, 2008. - С.788-792.
97. К вопросу о превентивных лечебно-профилактических противогельминтных мероприятиях // Вестник СГУ им. Шакарима. - 2008. - №1. - С. 267-272.
98. К проблеме химической кастрации домашних животных // Вестник СГУ им. Шакарима. - 2008. - № 4. - С. 252-257.
99. Методические указания по ветеринарно-санитарным мероприятиям против эхинококкоза животных. – Уральск, 2008. – 12 с. (Соавт.: Я. М. Кереев, А. М. Абдыбекова, Н. Е. Тарасовская, З. Г. Куракова).
100. Структура и классификация природных и антропогенных очагов эхинококкоза // Исследования, результаты. - 2008. - №3. – С. 257-259.
101. Экологические меры профилактики гельминтозов в Западно-Казахстанской области // Исследования, результаты. - 2008. - № 2. - С.180-183.

2009

102. Ит эхинококкозын анықтау әдістері // АӨК мәселесі - жастар мәселесі: ғылыми-теориялық студенттер және магистранттар конф. мат. – Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2009. - I бөлім. - Б. 105-106. (Авторлық серіктес: А. Т. Ермаханова).
103. Научные основы борьбы с эхинококкозом в Западном Казахстане: дисс...д-ра вет. наук / Шалменов Малик Шалменович. - Алматы, 2009. – 276 с.
104. Научные основы борьбы с эхинококкозом в Западном

Казахстане: автореф. дис... д-ра вет. наук / Шалменов Малик Шалменович.- Алматы, 2009. - 50 с.

105. Рост и развитие молодняка верблюдов-бактрианов в ТОО "Ханская Орда" // Ғылым және білім. - 2009. - № 2. - С. 65-67. (Соавт.: Ф. Б. Закирова, И. Н. Жубантаев, А. Т. Ермаханова).
106. Способы и средства дезинвазии в природных и антропогенных очагах гельминтозов // Аграрная наука - сельскому хозяйству IV междунар. науч.-практ. конф. - Барнаул, 2009. - С.373-375. (Соавт.: Н. Е. Тарасовская, А. М. Абдыбекова, Я. М. Кереев).
107. Эхинококкоз и альвеококкоз животных в Западно-Казахстанской области // Актуальные вопросы социально-экономического развития и охраны окружающей среды в РК: мат. докл. науч. конф. - Кокшетау, 2009. - С. 151-154. (Соавт.: Н. С. Майканов, И. М. Абирова, А. Н. Поскребышева).

2010

108. Впервые на Западе Казахстана получен экспериментальный описторхоз кошек // Наука и образование.- 2010. - № 4 (21). - С. 85-87. (Соавт.: Я. М. Кереев, Ф. Х. Нуржанова, Б. М. Сидихов).
109. Инвазированность карповых рыб метацеркариями описторхиса в водоемах ЗКО // Наука и образование. - 2010. - № 4 (21). - С. 66-67. (Соавт.: Я. М. Кереев, Ф. Х. Нуржанова, Ж. Г. Лукманова).
110. Использование натуральных растительных и минеральных компонентов в симптоматическом и патогеническом лечении диарией у домашних плотоядных // Ғылым және білім. - 2010. - № 2. - С. 174-180. (Соавт.: Н. Е. Тарасовская, А. О. Мустафин).
111. Использование региональных лекарственных растений в решении стоматологических проблем у домашних животных // Наука и образование. - 2010. - № 1(18). - С. 174-178. (Соавт.: Н. Е. Тарасовская, А. О. Мустафин).
112. Краткая история паразитологии и роль ученых в ее развитии: плакат. -Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана. -2010.
113. Қазақстанның батысында етқоректілер мен балықтардың описторхозынан ветеринарлық-санитарлық және медициналық гигиеналық сақтандыру туралы ұсыныс. - Орал,

2010. – 35 б.(Серіктес авторлар: Я. М. Кереев, Ф. Х. Нуржанова, Ж. Г. Лукманова, Б. Т. Сариев, Б. М. Сидихов, Ж. Б. Якупова).
114. Роль волков (*canis lupus* L.1758) в эпизоотологии и эпидемиологии природноочаговых инфекций и гельминтозов в Западно-Казахстанской области // Ғылым және білім. - 2010. - № 2. - С. 111-114.(Соавт.: Н. С. Майканов, И. М. Абирова, А. Н. Поскребышева).
115. Роль домашних животных в эпизоотологии эхинококкоза // Сборник научных трудов магистрантов. – 2010. - № 1(1). - С. 99 -103. (Соавт.: А. Г. Хайруллин, У. Б. Таубаев).
116. Сравнительный анализ распространения эхинококкоза в микрорайоне "Арман" и центральном рынке "Мирлан" г. Уральск // Место и роль молодежи в инновационном развитии экономики региона: мат. регион. науч.-практ. конф. студ. и магистр. посвящ. 65-летию Победы в Великой Отечественной войне. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2010. - Ч. I. - С. 194-196. (Соавт.: А. Г. Хайруллин).
117. Схема органов животных с локализацией в них гельминтов и указанием их переносчиков:плакат. -Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана. - 2010.
118. Эколого-биологические основы функционирования описторхоза в Урало-Кушумской оросительно-обводнительной системе Западно-Казахстанской области // Современные проблемы экологии и устойчивое развитие общества: междунар. науч.-практ. конф. – Уральск, 2010. - С. 181-184. (Соавт.: Я. М. Кереев, Ф. Х. Нуржанова, Б. М. Сидихов, Ж. Г. Лукманова, Б. Т. Сариев).
119. Эхинококкоз сельскохозяйственных животных и диких плотоядных семейства CANIDAE //Мат.междунар. науч.-практ. конф. – Саратов: ФГОУ ВПО,2010. – С. 3-6. (Соавт.: И. М. Абирова, А. Н. Поскребышева, Н. С. Майканов).
120. Эхинококкоз животных (диагностика и меры борьбы с ним): рекомендации. – Уральск, 2010. – 13 с.(Соавт.: И. М. Абирова).

2011

121. Битинииды в верхней пойменной части реки Урал Западно – Казахстанской области (*Bithiniidae*) // Вестник СГАУ им.Н.И. Вавилова. – 2011. - №12. – С. 42-44. (Соавт.: Б. М. Сидихов).
122. Впервые на Западе Казахстана получен экспериментальный

- описторхоз собак // Наука и образование. – 2011. - № 1 (22). – С. 101-103. (Соавт.: Я. М. Кереев, Ф. Х. Нуржанова, Б. М. Сидихов).
123. Гидрохимическая оценка поверхностных вод водоемов // Наука и образование. – 2011. - № 2 (23). - С.105-107. (Соавт.: Я. М. Кереев, Ж. Б. Якупова, Ф. Х. Нуржанова).
124. Инвазированность рыб семейства карповых метацеркариями описторхоза в водоемах Западно- Казахстанской области // Вестник СГАУ им.Н.И. Вавилова. – 2011. - №1. – С. 42-43. (Соавт.: Б. М. Сидихов).
125. Ларвальные цестодозы овец и меры борьбы с ними в Западно-Казахстанской области: рекомендации. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2011. – 17 с. (Соавт.: Р. А. Аманжол, С. Г. Канатбаев).
126. Лечебно-профилактические мероприятия в антропогенных и антропогенно индуцированных очагах эхинококкоза // Иртышский бассейн: современное состояние и проблемы устойчивого развития: мат. междунар. науч.-практ. конф.– Павлодар, 2011. – Т. II. – С. 163-168.(Соавт.: Н. Е. Тарасовская).
127. Методические рекомендации проведение ветеринарно-санитарных и лечебно профилактических мероприятий при описторхозе плотоядных. - Уральск, 2011. – 42 с. (Соавт.: Б. М. Сидихов).
128. Морфометрический анализ нематоды RHABDIAS BUFONIS от разных видов бесхвостых амфибий// Наука и образование. – 2011. - № 2 (23). - С.141-147. (Соавт.: Н. Е. Тарасовская, А. М. Абдыбекова).
129. Об участии ласки в чумном эпизоотическом процессе на территории Западно-Казахстанской области (2000-2009 годы) // Карантинные и зоонозные инфекции в Казахстане. -Алматы, 2011. – С. 54-55. (Соавт.: М. Ж. Берденов, Н. С. Майканов, А. А. Габбасов, И. М. Абирова).
130. Описторхоз цикл развития и мероприятия: плакат. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2011.
131. Описторхоз даму сатысы мен шаралары: плакат. – Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2011.
132. Основные гельминтозы животных и меры борьбы с ними в

Западно-Казахстанской области: рекомендации. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2011. – 24 с. (Соавт.: Р. А. Аманжол, С. Г. Канатбаев).

133. Распределение личинок *OPISTHORCHIS FELINEUS* у рыб в водоемах Западно-Казахстанской области // Российский паразитологический журнал. -2011. – №4. – С. 70-72. (Соавт.: Я. М. Кереев, Ф. Х. Нуржанова, Б. М. Сидихов).
134. Результаты эпизоотологического мониторинга некоторых зооантропонозов в Западно-Казахстанской области // Ветеринария. – 2011. - №1. - С. 36-38. (Соавт.: Г. Г. Абсатиров, Я. М. Кереев).
135. Рекомендации по ветеринарно-санитарной и медицинско-гигиенической профилактике описторхоза плотоядных и рыб на Западе Казахстана. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2011. – 35 с. (Соавт.: Я. М. Кереев, Т. К. Мурзашев).
136. Структура и классификация природных и антропогенных очагов эхинококкоза // Иртышский бассейн: современное состояние и проблемы устойчивого развития: мат. междунар. науч.-практ. конф.– Павлодар, 2011. – Т. II. – С. 157-161. (Соавт.: Н. Е. Тарасовская).
137. Современное состояние эпизоотической ситуации водоемов Западно-Казахстанской области по описторхозу // Теоретические и практические вопросы паразитологии: мат. докл. II юбилейной науч.-практ. конф. с междунар. участием, посвящ. 55-летию кафедры общей биологии с основами генетики и паразитологии КемГМА и 85-летию со дня рождения доктора биологических наук, проф. Е. Д. Логачева (26-27 мая 2011 г.). - Кемерово-Москва, 2011. -С.34-37. (Соавт.: Д. М. Жатканбаева, Я. М. Кереев).

2012

138. Актуальность изучения влияния техногенных факторов на продукцию животноводства в ЗКО // Евразийская интеграция: роль науки и образования в реализации инновационных программ: мат. междунар. науч.-практ. конф. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2012.- Ч. I. - С. 315-317. (Соавт.: Ж. Т. Усенов).
139. "Бромосепт-50" для дезинфекций в убойном цехе // Евразийская интеграция: роль науки и образования в реализации инновационных программ: мат. междунар. науч.-

- практ. конф. –Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана,2012. - Ч. I. - С. 254-257. (Соавт.: Е. Р. Нуралиев, Ж. Ж. Колонбаев, А. А. Сарсентаева, С. М. Баянтасова).
140. Влияние пигментации остромордой лягушки на размеры нематод с различной локализацией //Вестник КазНУ /сер. биолог./ – 2012. - № 2 (54). – С. 64-70. (Соавт.: Н. Е. Тарасовская).
141. Влияние фонов остромордой лягушки на размеры нематод с различной локализацией //Вестник КазНУ /сер. биолог./- 2012. - № 2 (54). – С. 71-77.(Соавт.: Н. Е. Тарасовская).
142. Методические указания по выполнению курсовых работ по "Паразитологии и инвазионным болезням животных" для студентов специальности 5В120100-"Ветеринарная медицина". - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2012. - 35 с. (Соавт.: Я. М. Кереев, Н. Т. Абекешев, М. К. Бисенова).
143. Методические указания по прохождению исследовательской практики магистрантов специальности 6М120200-"Ветеринарная санитария". - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2012. - 20 с. (Соавт.: Г. Г. Абсатиров).
144. Методические указания по прохождению профессиональных практик студентов специальности 5В120200-"Ветеринарная санитария". - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2012. - 20 с. (Соавт.: Б. Е. Нурғалиев, С. М. Баянтасова, Ж. Т. Усенов).
145. Методические указания по итоговой государственной аттестации магистрантов специальности 6М120200-"Ветеринарная санитария". - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2012. - 14 с. (Соавт.: У. Б. Таубаев, Г. Г. Есенғалиев, С. М. Баянтасова).
146. Методические указания к подготовке и защите магистерской диссертации по специальности 6М120200 «Ветеринарная санитария». – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2012. – 38 с. (Соавт.: Г. Г. Есенғалиев).
147. Опыт борьбы с блохами // Евразийская интеграция: роль науки и образования в реализации инновационных программ: мат. междунар. науч.-практ. конф.–Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана,2012. - Ч. I. - С. 250-253. (Соавт.: Е. Р. Нуралиев, Ж. Ж. Колонбаев, А. А. Сарсентаева, С. М. Баянтасова).
148. Программа вступительных экзаменов в магистратуру по

- специальности 6М120200-"Ветеринарная санитария". - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2012. - 14 с. (Соавт.: У. Б. Таубаев, Г. Г. Абсатиров).
149. Программа итоговой государственной аттестации студентов специальности 051202/5В120200-"Ветеринарная санитария". - Уральск : ЗКАТУ им. Жангир хана, 2012. - 41 с. (Соавт.: Г. Г. Абсатиров, Г. Г. Есенгалиев, Н. Т. Абекешев, С. М. Баянтасова, М. Г. Гусманов, Б. Е. Нургалиев, М. М. Саденов, З. С. Айтпаева, А. Ф. Тулегенова).
150. Студенттердің кәсіби практикадан өтуі бойынша әдістемелік нұсқау. – Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2012. – 19 б. (Серіктес авторлар: Б. Е. Нургалиев, С. М. Баянтасова, Ж. Т. Усенов).
151. Экспериментальное получение у хомяка марит гельминтов *opisthorchis felineus* // Байтурсиновские чтения: мат. междунар. науч.-практ. конф. –Костанай, Костанайский Государственный университет им. А. Байтурсинова. -2012. - С. 27-30. (Соавт.: Б. М. Сидихов).
152. 5В120200-"Ветеринарлық санитария" мамандығы студенттерінің кәсіби практикадан өтуі бойынша әдістемелік нұсқау. - Орал : Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2012. - 19 б. (Серіктес авторлар:Б. Е. Нургалиев, С. М. Баянтасова, Ж. Т. Усенов).
153. 6М120200-"Ветеринарлық санитария" мамандығы бойынша магистратураға түсушілерге арналған емтихан бағдарламасы. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2012. - 16 б. (Серіктес авторлар: Я. М. Кереев, С. М. Баянтасова).
154. 6М120200-"Ветеринарлық санитария" мамандығы магистранттарының зерттеу практикадан өтуі бойынша әдістемелік нұсқау. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2012. - 18 б. (Серіктес авторлар: Г. Г. Абсатиров, Н. Т. Абекешев).
155. 6М120200-"Ветеринарлық санитария" мамандығы магистранттарын қорытынды мемлекеттік аттестаттау бойынша әдістемелік нұсқау. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2012. - 14 б. (Серіктес автор: Ғ. Ғ. Есенғалиев).
156. 6М120200-"Ветеринарлық санитария" мамандығы бойынша магистерлік диссертацияны орындау мен қорғауға арналған әдістемелік нұсқау. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ,

2012. - 35 б. (Серіктес авторлар: У. Б. Таубаев, А. К. Днекешев, Г. Г. Есенгалиев).

157. 5В120100-"Ветеринарлық медицина" мамандығы студенттерінің "Паразитология және инвазиялық аурулар" пәнінен курстық жұмысты орындауға арналған әдістемелік нұсқаулар. - Орал : Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2012. - 24 б. (Серіктес автор: Н. Т. Абекешев).
158. 051202/5В120200-"Ветеринарлық санитария" мамандығының бакалавриат студенттерін қорытынды мемлекеттік қорытынды аттестаттау бағдарламасы. - Орал : Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2012. - 39 б. (Серіктес авторлар: Г. Г. Абсатиров, Г. Г. Есенгалиев, Н. Т. Абекешев, С. М. Баянтасова, М. Г. Гусманов, Б. Е. Нургалиев, М. М. Саденов, З. С. Айтпаева, А. Ф. Тулегенова).

2013

159. Батыс Қазақстан облысының Казталов ауданындағы эхинококкоздың алдын алу шараларын жетілдірі// Ғылымдағы заманауи интеграциялық басымдылықтар: зерттеуден инновацияға дейін: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ 50 жылдық мерейтойына арналған халықаралық ғылыми-практ. конф. материалдары. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ. - 2013.- I Бөлім. - Б. 387-389. (Серіктесавтор: Н. Ж. Кадырова).
160. Ветеринарная санитария на объектах ветеринарного надзора: учеб. пособие для магистрантов и докторантов. - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2013. - 221 с.(Соавт.: И. М. Абирова).
161. Гельминтозы и их эпизоотологическое значение // Современные интеграционные приоритеты науки: от исследований до инноваций: мат. междунар. науч-практ. конф. посвящ. 50-летию ЗКАТУ им. Жангир хана. - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана. - 2013. - Ч. I. - С. 390-392. (Соавт.: М. Ж. Сулейменов).
162. Диагностика метацеркариев рыб, выловленных водоемах Западно-Казахстанской области // Ветеринария. - 2013. - № 6 (34). - С. 52-53. (Соавт.: Ф. Х. Нуржанова, Г. Г. Абсатиров, Я. М. Кереев).
163. Құстардың кокцидиозын глютекспен дезинвазиялау // Ветеринария. - 2013. - № 1. - С. 47-50. (Серіктес автор: Е. Р. Нуралиев).

164. Методические указания по выполнению курсовой работы по специальности 6М120200-"Ветеринарная санитария". - Уральск ЗКАТУ им. Жангир хана, 2013. - 25 с. (Соавт.: Я. М. Кереев, Б. Е. Нургалиев, Г. Г. Есенгалиев).
165. Методические указания к выполнению лабораторных работ по дисциплине "Паразитология и инвазионные болезни животных" для студентов специальности 5В120100-"Ветеринарная медицина". - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2013. - 42 с. (Соавт.: Н. Т. Абекешев).
166. Методические указания для практических занятий по дисциплине "Ветеринарное законодательство и нормативные документы" для студентов специальности 051202, 5В120200-"Ветеринарная санитария". - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2013. - 75 с. (Соавт.: М. Г. Гусманов, Ж. Т. Усенов).
167. Ветеринарлық медицина, ветеринарлық санитария мамандығының магистранттарына, докторанттарына арналған оқу құралы. - Орал, 2013. – 91 б. (Серіктес авторлар: Н. Т. Абекешев, Б. Қ. Ибраев).
168. Орал қаласы және оның аумағындағы етқоректі үй жануарларының гельминтофаунасы // Ғылымдағы заманауи интеграциялық басымдылықтар: зерттеуден инновацияға дейін: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ 50 жылдық мерейтойына арналған халықаралық ғылыми-практ. конф. материалдары. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ. - 2013.–Б. I. - Б. 392-395. (Серіктес автор: Г. И. Тулегенова).
169. "Паразитология және инвазиялық аурулар" пәнінен 5В120100-"Ветеринариялық медицина" мамандығындағы студенттерге зертханалық жұмыс жүргізуге арналған әдістемелік нұсқау. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2013. - 71 б. (Серіктес авторлар: Н. Т. Абекешев, М. К. Бисенова).
170. Паразитология и инвазионные болезни животных. В 2-х ч. Ч. 1.: учебник для студ. вет. спец. вузов. - Уральск : ЗКАТУ им. Жангир хана, 2013. - 246 с.(Соавт.: Я. М. Кереев, З. С. Айтпаева).
171. Паразитология и инвазионные болезни животных. В 2-х ч. Ч. 2.: учебник для студ. вет. спец. вузов. - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2013. - 172 с.(Соавт.: Я. М. Кереев, З. С. Айтпаева).

172. Патоморфология эхинококкоза овец // Ветеринария. - 2013. - № 1. - С. 65-69. (Соавт.: Ж. М. Валиева, А. З. Мауланов, Н. Б. Сарсембаева).
173. Программа вступительного экзамена по специальности докторантуры 6D120200-"Ветеринарная санитария". - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2013. - 14 с. (Соавт.:У. Б. Таубаев, Г. Г. Абсатиров, С. М. Баянтасова, Г. Г. Есенгалиев).
174. Результаты сравнительного исследования продукции животноводства в районах техногенного воздействия // Наука и образование. - 2013. - № 1 (30): Приложение. - С. 83-88. (Соавт.:Ж. Т. Усенов).
175. Эпизоотическая ситуация по описторхозу и ее эпидемическая проекция в Западно-Казахстанской области // Наука и образование. - 2013. - № 2. - С. 71-73. (Соавт.:Г. Г. Абсатиров, А. А. Сергалиева).
176. EXPERIMENTAL REPRODUCTION OPISTORHOSIS IN HAMSTER // Наука и образование. - 2013. - № 3 (32). - С. 57-60. (Соавт.: Г. Г. Абсатиров, Ф. Х. Нуржанова, М. Г. Какишев, Н. С. Кинауатов).
177. Pathomorphology of Echinococcosis of Sheep in Kazakhstan // Global Veterinaria. - 2013. - Vol. 10 (6). - P. 692-696. (Co-avtor: Zh. M. Valiyeva, N. B. Sarsembaeva, A. Z. Maulanov, B. E. Nurgaliyev).
178. 6D120200-"Ветеринарлық санитария" мамандығы бойынша PhD докторантураға түсушілерге арналған емтихан бағдарламасы. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2013. - 17 б. (Серіктес авторлар: Ғ. Ғ. Есенғалиев, С. М. Баянтасова).
179. 6M120200-"Ветеринарлық санитария" мамандығы бойынша курстық жұмысты орындауға арналған әдістемелік нұсқау. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2013. - 26 б. (Серіктес авторлар: Ғ. Ғ. Есенғалиев, Б. Е. Нурғалиев).

2014

180. Батыс Қазақстан облысының Казталов ауданы Әжібай ауылдық округіндегі "Арай" шаруа қожалығындағы эхинококкоздың алдын алу шараларын жетілдіру // Отандық етті бағыттағы ірі қараның заманауи жағдайда дамуының өзекті мәселелері (Еуразиялық экономикалық одақ құру туралы Келісімге қол қойылуы аясында): халықаралық ғылыми-практ. конф. материалдары. - Орал: Жәңгір хан

- атындағы БҚАТУ. - 2014. - Б. 344-347. (Серіктес авторлар: Ж. Е. Кенжеғалиев, М. Ж. Шоныраев).
181. Батыс Қазақстан облысы Қаратөбе ауданы бойынша қой мониезиозының алдын алу шараларын жетілдіру // Отандық етті бағыттағы ірі қараның заманауи жағдайда дамуының өзекті мәселелері (Еуразиялық экономикалық одақ құру туралы Келісімге қол қойылуы аясында): халықаралық ғылыми-практ. конф. материалдары. - Орал : Жәңгір хан атындағы БҚАТУ. - 2014. - Б. 348-351. (Серіктес автор: М. Б. Тулепбергенова).
 182. Батыс Қазақстан облысы Казталов ауданы иттерінің гельминттермен залалдануы // Ғылым және білім. - 2014. - № 4 (37). - Б. 76-80. (Серіктес автор: М. Ж. Шоныраев).
 183. Батыс Қазақстан Казталов ауданында иттердің гельминттермен залалдану деңгейі // Ізденістер, нәтижелер. – 2014. - № 1. – Б. 81-83. (Серіктес автор: Н. Ж. Кадырова).
 184. К эпизоотологии и профилактике эхинококкоза в Западном Казахстане//Ғылым жаршысы.– 2014. - № 1. – С.18-25.
 185. Орал қаласындағы иттердің токсокарозға шалдығу деңгейі // С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университетінің ғылым жаршысы. - 2014. - № 1(80). - Б. 18-25. (Серіктес авторлар: Г. И. Тулегенова, Д. Т. Тажбаева).
 186. Паразитология и инвазионные болезни животных: учебник. - Алматы : Ассоциация вузов РК, 2014. – 495 с. (Соавт.: Я.М. Кереев, З.С. Айтпаева).
 187. Рекомендации по профилактике и терапии стронгилятозов пищеварительного тракта овец в Западно-Казахстанской области. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2014. (Соавт.: Р. А. Аманжол, А. М. Сулейменов, Д. Т. Тажбаева, И. М. Абирова).
 188. Русско-казахский словарь терминов по общей ветеринарной и экологической паразитологии [Текст] = Жалпы ветеринарлық және экологиялық паразитология терминдерінің орысша-қазақша түсіндірме сөздігі. - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2014. - 222 с. (Соавт.: Н. Е. Тарасовская).
 189. Эпизоотолого-эпидемиологический анализ зоонозных гельминтозов в Западных регионах Казахстана// Ғылым жаршысы.– 2014. - № 1. – С. 18-25. (Соавт.: Г. С. Шабдарбаева, А. М. Абдыбекова, Ж. Ж. Шапиева).

2015

190. Батыс Қазақстан облысының Қаратөбе ауданы «Нұрберген» шаруа қожалығындағы қойлардың мониезиозбен зақымдалу денгейі // Ғылым және білім. – 2014. - № 1 (38). – Б. 119-121. (Серіктес автор: М. Б. Тулепбергенова).
191. Гиподерматоз крупного рогатого скота//Жайықветеринары. – 2015. - № 1(81).
192. Профилактика эймерии кур // Молодежь и наука в современном мире: мат. респ.науч.-практ. конф. студентов и магистрантов: посвящ. 550-летию Казахского ханства и 70-летию Победы в Великой Отечественной войне (26-27 марта 2015г.). - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана. - 2015.- Ч. I. - С. 372-37. (Соавт.: А. Р. Сарбаева).
193. Haematological, Biochemical and Immunomorphologic Changes in dogs with Melanoma and Melanocytoma // BIOSCIENCES BIOTECHNOLOGY RESEARCH ASIA. - 2015. - Vol. 12 (1). - P. 321-326. (Co-avtor: N. S. Montayeva, K. Zh. Kushaliyev, M. G. Gusmanov, M. M. Sadenov).
194. Epizootiological characteristics of animal rabies in the west Kazakhstan region // Biology and Medicine. - 2015. Vol. 7:5. (Co-avtor: M. A. Svotina, G. G. Absatirov, A. A. Sidorchuk, A. M. Gulyukin).

2016

195. Батыс Қазақстан облысындағы эхинококкоздың эпизоотологиялық, эпидемиялық жағдайы // Ғылым және білім. - 2016. - № 4(45). - Б. 48-52. (Серіктес авторлар: Г. А. Елеуова, А. С. Сапарова).
196. Динамика развития эймериоза с учетом возраста молодняка // Наука и образование. - 2016. - № 2(43). - С. 86-90. (Соавт.: А. Р. Сарбаева).
197. Зооветеринарные требования к собакам в различных хозяйственных и частных структурах// Сохранения и развитие собак породв казахские тазы и тобет: междунар. науч.-практ. конф. - Алматы, 2016. - С.366-373.
198. Рекомендации по ветеринарно-санитарной оценке продуктов убоя крупного и мелкого рогатого скота при эхинококкозе. – Уральск, 2016. (Соавт.: Н. Б. Сарсембаева, Ж. М. Валиева).
199. Эхинококкоз эпизоотологиясы және алдын алу шаралары //

XXI ғасырдағы инновация мен ғылымның дамуындағы жастардың рөлі: ЭКСПО-2017 арналған студ. және магистранттардың респуб. ғылыми-практ. конф. материалдары (31 наурыз). - Орал : Жәңгір хан атындағы БҚАТУ. - 2016. Б. I. - Б. 398-405.(Серіктес автор: Г. А. Елеуова).

200. Эпизоотолого-эпидемиологический мониторинг зоонозных гельминтозов // PANEL, Recent Interests in Parasitology and Nutrition of Veterinary Field. –2016. - P. 33-44. (Соавт.: Г. С. Шабдарбаева, А. М. Абдыбекова).
201. Эхинококкоз: плакат. – Уральск, 2016.

2017

202. Histaminosis of Turkeys in Kazakhstan // Journal of Progressive Research in Social Sciences. - 2017. - № 2. - Vol. 5. - P. 389-397. (Co-avtor: G. Shabdarbayeva, B. Nurgazy, A. Ibazhanova, Zh. Kenzhebekova, D. Khussainov, S. Amirgaliyeva, G. Turganbayeva, G. Ahmetova, S. Usmangalieva).

2018

203. Атлас регионализации территории Казахстана по зоонозным гельминтозам (Набор ГИС-карт.). – Алматы, 2018. – С. 59. (Соавт.: Г. С. Шабдарбаева).
204. Динамика зараженности стронгилиятами желудочно-кишечного тракта сайгаков содержащихся в условиях неволи // Молодежь и наука XXI века: мат. междунар. конф. – Ульяновск, 2018. – С. 505-508. (Соавт.: Ж. Т. Усенов).
205. Зооветеринарные требования к собаке в различных хозяйственных и частных структурах // Кансонар. – 2018. - № 4 (20). – С. 40-43.
206. Паразитология және инвазиялық аурулар пәнінен 1513000 «Ветеринария» мамандығының колледж оқушыларына арналған. – Орал, 2018. – 107 б. (Авторлық бірлескен: Н. Т. Абекешев, Т. А. Сарсекенова).

2019

207. Батыс Қазақстан облысының далалық жерінде қой гельминтоздардың эпизоотологияның кейбір аспектілері // Ізденістер, нәтижелер=Исследования, результаты=Research, results. - 2019. - № 4 (84). - Б. 27-33. (Авторлық бірлескен:З. С. Айтпаева, О. О. Тагаев, Р. Ш. Тайгузин).
208. Динамика плодовитости нематодир у сайгаков при вольерном содержании // Сб. мат. XXIII междунар. науч.-практ. конф.

- молодых ученых и студентов. – Алматы, 2019. – Т. 2. – С. 272-275. (Соавт.: Ж. Т. Усенов).
209. Некоторые аспекты эпизоотологии гельминтозов овец в степной зоне Западно-Казахстанской области // Исследование, результаты. - 2019. - № 4 (084). - С. 23-26. (Соавт.: З. С. Айтпаева, О. О. Тагаев, Р. Ш. Тайгузин).
210. Паразитофауна сайгаков Уральской популяции // Интенсификация охотничьего хозяйства и развитие национальных видов охоты: мат. междунар. науч.-практ. конф. – Нур-Султан, 2019. – С. 116-118. (Соавт.: Ж. Т. Усенов).
211. Распространение зоонозов собак в городе Уральске и пригородной зоне // Наука и образование. - 2019. - № 2 (55). - С. 140-143. (Соавт.: Н. Т. Абекешев).
212. Эпизоотология гельминтозов овец в Западно-Казахстанской области // Достижения и перспективы развития биологической и ветеринарной науки: мат. нац. науч.-практ. конф. с междунар. участием посвящ. памяти засл. деятеля науки РФ, докт. вет. наук, проф. В. М. Мешкова. – Оренбург, 2019. - С. 36-38. (Соавт.: Н. Т. Абекешев).
- 2020**
213. Гельминтозы собак как ветеринарная и медицинская проблема // Актуальные проблемы ветеринарной медицины и биологии: мат. нац. науч.-практ. конф. с междунар. участием посвящ. 90-летию факультета вет. медицины ФГБОУ ВО "Оренбургский государственный аграрный университет" (29 октября 2020 г.). – Оренбург, 2020. - С. 114-116. (Соавт.: Н. Т. Абекешев, Н. А. Рахимова).
214. Описторхоз животных и человека: монография. – Уральск, 2020. – 216 с. (Соавт.: Н. Т. Абекешев).
215. Орал қаласы иттерінің гельминтофаунасы // Ғылым және білім=Наука и образование=Science and education. - 2020. - № 4-1 (61). - Б. 205-209. (Авторлық бірлескен: А. Н. Рахимова).
216. Оценка контаминации вольер для сайгаков яйцами и личинками стронгилят желудочно-кишечного тракта // Ғылым және білім=Наука и образование=Science and education. - 2020. - № 4-1 (61). - С. 196-199. (Соавт.: Ж. Т. Усенов, Ю. Н. Арылов).

217. The combined effects of temperature and relative humidity parameters on the reproduction of *Stomoxys* species in a laboratory setting // PLoS ONE. - 2020. - Vol. 15. Iss. 12. - P. 1-10. (Co-avtor: A. Issimov, D. B. Taylor, K. Zhugunissov, L. Kutumbetov, A. Zhanabayev, N. Kazhgaliyev, A. Akhmetaliyeva, B. Nurgaliyev, G. Absatirov, L. Dushayeva, P. J. White).
218. The parasite fauna in fish from the kazakhstan portion of the caspian sea // AACL Bioflux. - 2020. - Vol. 13. Iss. 6. - P. 3251-3258. (Co-avtor: S. S. Tokpan, G. S. Shabdarbaeva, A. S. Ibazhanova, O. S. Akibekov, A. I. Balgimbayeva).

2021

219. Научно-обоснованные рекомендации по профилактике и мерам борьбы с кишечными гельминтозами овец в Западно-Казахстанской области : метод. рекомендация. - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2021. – 25 с. (Соавт.: З. С. Айтпаева, О. О. Тагаев, Р. Ш. Тайгузин).
220. Орал қаласы бойынша сыртқы ортаның гельминтологиялық жағдайы // Наука и образование XXI века: динамика развития в Евразийском пространстве: мат. VIмеждунар. науч.-практ. конф. – Павлодар, 2021. (Соавт.: Н. А. Рахимова).
221. Паразитология және жануарлардың инвазиялық аурулары: оқулық. – Қарағанды, 2021. – 407 б. (Авторлық бірлескен: Н. Т. Абекешев).
222. Токсакароз: үн парақ. – 2021. (Авторлық бірлескен: Н. А.Рахимова).
223. Retention of lumpy skin disease virus in *Stomoxys* spp (*Stomoxys calcitrans*, *Stomoxys sitiens*, *Stomoxys indica*) following intrathoracic inoculation, Diptera: Muscidae // PLoS ONE. - 2021. - Vol. 16. Iss. 2. - P. 1-8.(Co-avtor:A. Issimov, D. B. Taylor, B. Nurgaliyev, I. Zhubantayev, N. Abekeshev, K. Kushaliyev, A. Kereyev, L. Kutumbetov, A. Zhanabayev, Y. Zhakiyanova, P. J. White).

2022

224. Орал қаласы және оның аймағындағы елді мекендерде ти қышыма-қотырының таралуы // Ғылым және білім=Наука и образование=Science and education. - 2022. - № 3-1 (68). - Б. 53-64. (Авторлық бірлескен:Н. Т. Абекешев, Б. Т. Кадралиева).

225. Оценка контаминации вольер для сайгаков яйцами и личинками стронгилят желудочно-кишечного тракта // Инновационные технологии и агроэкологии в сельскохозяйственном производстве аридных территорий Прикаспия: мат. междунар. науч.-практ. конф. (16-17 февраля 2022 г.). – Элиста, 2022. - С. 162-166. (Соавт.: Ж. Т. Усенов, Ю. Н. Арылов, Х. Ю. Арылов).
226. Risk factors associated with lumpy skin disease in cattle in West Kazakhstan // Preventive Veterinary Medicine. - 2022. - Vol. 24. - P. 1-7. (Co-author: A. Issimov, K. Kushaliyev, N. Abekeshev, W. Molla, N. Rametov, S. Bayantassova, A. Zhanabayev, A. Paritova, A. Ussenbayev, Zh. Kemeshov, G. Baikadamova).

Электронные учебные пособия

227. Ветеринарная санитария на объектах ветеринарного надзора [Электронный ресурс] : электронное учеб. пособие для магистрантов и докторантов спец.: 6M120200, 6D120200- "Ветеринарная санитария". - Уральск: Мультимедийная лаборатория "Парасат", 2014. (Соавт.: И. М. Абирова).
228. Нематодоздар [Электронный ресурс] : 6M120100, 6D120100- "Ветеринарлық медицина", 6M120200, 6D120200- "Ветеринарлық санитария" мамандығының магистр., докторант. арналған оқу құралы. - Электрон. дан. - Орал : Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2013. (Соавт.: Н. Т. Абекешев, Б. Қ. Ибраев).
229. Паразитология и инвазионные болезни животных : учебник. - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2013. (Соавт.: Я. М. Кереев, З. С. Айтпаева).

Авторские свидетельства

230. А. с. № 24303 Способ профилактики эхинококкоза у собак №8381: Национального патентного ведомства РК 971126.1 от 29.12.1997.
231. А. с. № 47150 Способ получения инактивированной вакцины № 16785: МЮ Комитета по правам интеллектуальной собственности № 2004/1499.1 от 03.11.2004. – Астана, 2004. (Соавт.: А. Н. Михалев, Ә. Ә. Әбутәліп, К. М. Ынғайбекова, Т. К. Султанов, Л. Ж. Уалиев).
232. А.с. № 51022 Состав для дезинвазии яиц Echinococcus

- granulosus в фекалиях плотоядных и на объектах внешней среды №18111: МЮ Комитета по правам интеллектуальной собственности 2005/1497.1 от 28.12.2005. - Астана, 2005. (Соавт.: А. М. Абдыбекова, Н. Е. Тарасовская).
233. **А.с.** № 51845 Состав для дезинвазии фекалий плотоядных и объектов окружающей среды от инвазионных элементов всех видов гельминтов №18134: МЮ Комитета по правам интеллектуальной собственности 2005/1495.1 от 28.12.2005. – Астана, 2005. (Соавт.: А. М. Абдыбекова, Н. Е. Тарасовская, Я. М. Кереев).
234. **А.с.** №52298 Состав для дезинвазии фекалий плотоядных №18602; МЮ Комитетам по правам интеллектуальной собственности 2005/1494.1 от 28.12.2005. – Астана, 2005. (Соавт.: А. М. Абдыбекова, Н. Е. Тарасовская, Я. М. Кереев).
235. **А.с.** №70507 Способ искусственного заражения домашних собак описторхозом № 24075; МЮ Комитета по правам интеллектуальной собственности № 2010/1325.1 от 26.10.2010. – Астана, 2010. (Соавт.: Я. М. Кереев, Ф. Х. Нуржанова, Б. М. Сидихов).
236. **А. с.** Способ искусственного заражения домашних кошек описторхозом. Заявка о выдаче инновационного патента РК на изобретения №2010/1325.1 от 26.10.2010. – Астана, 2010. (Соавт.: Я. М. Кереев, Ф. Х. Нуржанова).
237. **А.с.** №76386 Способ искусственного заражения хомяка описторхозом № (11) 26600: МЮ Комитета по правам интеллектуальной собственности №2011/0860.1 от 01.08.2011. – Астана, 2011. (Соавт.: Я. М. Кереев, Б. М. Сидихов, Ф. Х. Нуржанова, Ж. Г. Лукманова, Б. Т. Сариев).
238. Заявка № 19868 от 18.10.2016. Способ диагностики описторхоза у собак.

Патенты

239. **Инновац. патент** №8381 Способ профилактики эхинококкоза у собак: заявка №971126.1. Дата подачи заявки 29.12.1997.
240. **Инновац. патент** РК по заявке № 2004 /1499.1.2005
Способ получения инактивированной вакцины (Соавт.: А. Н. Михалев, Э. Э. Эбутәліп, К. М. Ынгайбекова, М. Ж. Уалиев).
241. **Инновац. патент** №18111 Состав для дезинвазии яиц

- Echinococcus granulosus* в фекалиях плотоядных и на объектах внешней среды: заявка №2005/1497.1. Дата подачи заявки 28.12.2005.- Астана, 2006. (Соавт.:А. М. Абдыбекова, Н. Е. Тарасовская).
242. **Инновац. патент** №18434 Состав для дезинвазии фекалий плотоядных и объектов окружающей среды от инвазионных элементов всех видов гельминтов: заявка №2005/1495.1. Дата подачи заявки 28.12.2005.- Астана, 2007. (Соавт.: А. М. Абдыбекова, Н. Е. Тарасовская, Я. М. Кереев).
243. **Инновац. патент** № 18602 Состав для дезинвазии фекалий плотоядных: заявка №2005/1494.1. Дата подачи заявки 28.12.2005.- Астана, 2007.(Соавт.: А. М. Абдыбекова, Н. Е. Тарасовская, Я. М. Кереев).
244. **Инновац. патент** № 24705 Способ искусственного заражения домашних собак описторхозом:заявка № 2010/1325.1. Дата подачи заявки26.10.2010.- Астана, 2011.(Соавт.:Я. М. Кереев, Б. М. Сидихов, Ф. Х. Нуржанова).
245. **Инновац. патент**Способ искусственного заражения домашних собак описторхозом:заявка №2010/1219.1. Дата подачи заявки 04.10.2010. – Астана, 2011.
246. **Инновац. патент**Способ искусственного заражения домашних хомяка описторхозом: заявка №2010/1219.1. Дата подачи заявки 04.10.2010.- Астана, 2011.
247. **Пред. патент**РК №838171Способ профилактики эхинококкоза у собак / Заявление № 971126. 1 от 29. 12. 1997. опис. Изоб. к колд. патенту 14. 01. 2000, бюл. №1.
248. **Пред. патент** РК № 2004 Способ получения инактивированной вакцины /1499.1. 2005.(Соавт.: А. Н. Михалев, Ә. Ә. Әбуталип, К. М. Ынгайбекова, А. А. Султанов, М. Ж. Уалиев).
249. **Пред. патент**РК № 18111 Состав для дезинвазии яиц *Echinococcus granulosus* в фекалиях плотоядных и на объектах внешней средыопубл. 15.12.2006. // Бюл. – 2006. - № 12.– С.2. (Соавт.: А. М. Абдыбекова,Н. Е. Тарасовская).
250. **Пред. патент** РК № 18434Состав для дезинвазии фекалий плотоядных и объектов окружающей среды от инвазионных элементов всех видов гельминтов опубл. 15.05.07. // Бюл. – 2007. - № 5. –С.3. (Соавт.: А. М. Абдыбекова,Н. Е. Тарасовская, Я. М. Кереев).

251. **Пред. патент** РК № 18602 Состав для дезинвазии фекалий плотоядных опубл. 16.07.07. // Бюл. – 2007. - №7. - С. 3. (Соавт.: А. М. Абдыбекова, Н. Е. Тарасовская, Я. М. Кереев).
252. **Пред. пат.** РК № 27435 Способ искусственного заражения домашних кошек описторхозом/Үй мысығын описторхозбен жасанды жұқтыру әдісі: заявка о выдаче инновационного патента РК на изобретения № 2010/1219.1 от 04.09.2010г. (Соавт.: Я. М. Кереев, Ф. Х. Нуржанова, Б. М. Сидихов).
253. **Пред. пат.** РК № 29659 Способ искусственного заражения домашних собак описторхозом/Үй итін описторхозбен жасанды жұқтыру әдісі: заявка о выдаче инновационного патента РК на изобретения № 2010/1325. от 26.09.2010 г. (Соавт.: Я. М. Кереев, Ф. Х. Нуржанова).
254. **Пред. пат.** РК № 29659 Способ искусственного заражения хомяка описторхозом/Қалтауызды описторхозбен жасанды жұқтыру әдісі: от 01.08.2011. - 3 с. (Соавт.: Я. М. Кереев, Ф. Х. Нуржанова, Б. М. Сидихов, Б. Т. Сариев).
255. Заявка № 19868 от 18.10.2016. Способ диагностики описторхоза у собак: заявка о выдаче патента РК на изобретение.

Темы научных исследований выполненных по заказу Министерства сельского хозяйства РК

1. Ветеринарно-санитарная экспертиза, диагностика и профилактика инфекционных и инвазионных болезней сельскохозяйственных животных «Хафиз» ЖШС, «Сатыбалды» ШҚ (2016 г.).
2. Оценка эпизоотической ситуации по описторхозу в водоемах Западно-Казахстанской области и разработка мероприятий по профилактике описторхоза 2009-2011 гг. МСХ РК.
3. Разработка эпизоотологических показателей для проведения мониторинга особоопасных, зооантропонозных и эмерджентных инфекции (блютанг, болезнь Шмалленберга, бешенство, лейкоз, эхинококкоз) и зонирования Западно-Казахстанской, Актюбинской областей по степени напряженности и эпизоотической ситуации» 2015г. МСХ РК.
4. Совершенствование методики, диагностики значимых инвазионных заболеваний применением новых

биотехнологических разработок» (№ госрегистрации 0113КР01058) 2013-2015 гг. МСХ РК.

5. Эколого-эпизоотологический мониторинг, контроль и управления патологиями у сайгаков уральской популяции» (№ госрегистрации 0112 РК 00522) 2013 г. МСХ РК.
6. Эпизоотолого-эпидемиологический мониторинг природно-очаговых зоонозных гельминтозов в Казахстане и разработка комплексных мер контроля с использованием новых технологий 2015-2017 гг. МСХ РК.

Диссертации, выполненные и защищенные под научным руководством М. Ш. Шалменова

Докторские PhD

1. Валиева Ж. М. Безопасность качества и ветеринарная оценка продуктов убоя КРС и МРС при эхинококкозе согласно международным стандартам: автореф. дис. на соискание академич. степени доктора PhD вет. наук / ВалиеваЖадыра Мендихановна. – Алматы: Каз НАУ, 2016. – 50 с.

Кандидатские

1. Абирова И. М. Ранняя диагностика эхинококкоза сельскохозяйственных животных: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. вет. наук по спец.- 03.02.11 – Паразитология/Абирова Илана Муратовна. - 2013. – Бишкек. – 25 с.

Магистерские

1. Абирова И. М. Эпизоотология и природная очаговость эхинококкоза в Западно-Казахстанской области: реф. дис. на соискание академич. степени магистра вет. наук / И. М. Абирова. - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2013. - 25 с.
2. Елеуова Г.А. Жәңгір хан атындағы БҚАТУ-нің Ақжайық етті-жүнді асыл тұқымды қойларды өсіру шаруашылығындағы, жануарлар эхинококкозының эпизоотологиясы және ветеринарлық санитарлық шаралар: вет. ғылымдарының магистрі академ. дәрежесін алу үшін дайындалған дис.реф. / Г. А. Елеуова. – Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2017. – 25 б.
3. Ермаханова А. Т. Ірі қара эхинококкозының эпизоотологиясы және ұша мен мүшелерінің ветеринарлық санитарлық

- сараптауы: вет. ғылымдарының магистрі академ. дәрежесін алу үшін дайындалған дис.реф. / А. Т. Ермаханова. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2010. – 28 б.
4. Кадырова Н. Ж. Батыс Қазақстан облысының Казталов ауданы бойынша эхинококкоздың эпизоотологиясы және ветеринарлық-санитарлық шараларының тиімділігі: вет. ғылымдарының магистрі академ. дәрежесін алу үшін дайындалған дис. реф./ Н. Ж. Кадырова. - Орал : Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2014. - 20 б.
 5. Сарбаева А. Р. Эймериоз кур в ТОО агрофирма «Акас» и меры борьбы с ним: реф. дис. на соискание академич. степени магистра вет. наук / А.Р.Сарбаева. - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2016. - 25 с.
 6. Тулегенова Г. И. Орал қаласы бойынша үй еткоректілерінің негізгі гельминтоздарының эпизоотологиясы және профилактикасы: вет. ғылымдарының магистрі академ. дәрежесін алу үшін дайындалған дис. реф. / Г. И. Тулегенова. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2014. - 21 б.
 7. Тулепбергенова М. Б. БҚО Қаратөбе ауданы бойынша қой мониезиозына жүргізілетін ветеринарлық-санитарлық шаралар: вет. ғылымдарының магистрі академ. дәрежесін алу үшін дайындалған дис. реф. / М. Б. Тулепбергенова. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2015. – 25 б.
 8. Усенов Ж. Т. ВСЭ продуктов животноводства в районах техногенного воздействия (Бурлинский, Зеленовский районы): реф.дис. на соискание академич. степени магистра вет. наук / Ж. Т. Усенов. - Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2013. – 28 с.
 9. Хайруллин А. Г. Опыт оздоровления от ценуроза и эхинококкоза животных в Бурлинском районе: реф.дис. на соискание академич. степени магистра вет. наук / А. Г. Хайруллин. – Уральск: ЗКАТУ им. Жангир хана, 2011.–23 с.
 10. Шоныраев М. Ж. Батыс Қазақстан облысы Казталов ауданы Әжібай ауылдық округі "Арай" шаруа қожалығындағы эхинококкоз, ценуроз ауруларының ветеринариялық санитариясы: вет. ғылымдарының магистрі академ. дәрежесін алу үшін дайындалған дис. реф. / М. Ж. Шоныраев. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2015. – 32 б.

11. Рахимова Н.А. Орал қаласы иттерінің гельминтофаунасы: вет. ғылымдарының магистрі академ. дәрежесін алу үшін дайындалған дис. реф. / Н. А. Рахимова. - Орал: Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2021. - 25 б.

Статьи опубликованные в периодических изданиях

1. Алыс ауылдағы малдәрігерлік қызмет // Орал өңірі. – 1992. – 17 қараша.
2. Без «Айболита» не обойтись // Приуралье. - 1992. – 8 апреля.
3. Бойтесь мяса, в котором кто-то живет // Талап. - 1999. – 13 мая.
4. Ветеринария саласына қашан көңіл бөлеміз // Егемен Қазақстан. – 2019. – 11 наурыз.
5. Гельминтоз қауіпті ауру // Орал өңірі. – 1993. – 7 сәуір.
6. Гиподерматоз крупного рогатого скота//Жайық ветеринары. – 2015. - № 1(81).
7. Гиподерматоз крупного рогатого скота // Жайық ветеринары. – 2017. - № 12(114).
8. Жеңістің жауынгерлері // Заңғар. - 2015. –15, 13 сәуір. - Б. 4.
9. Жұқпалы аурулар қауіпті күшейіп тұр // Орал өңірі. - 1994. – 30 сәуір.
10. Зооветеринарные требования к собакам в различных хозяйственных и частных структурах // Жайық ветеринары. - 2010. - № 4 мамыр.
11. Зооветеринарные требования к собакам, используемым в животноводстве находящимся в частном секторе // Надежда. - 2000. – 8 июля.
12. И здесь проблемы // Приуралье. - 1990. – 4 марта.
13. Иттен жұғатын ауру өршіп тұр// Орал өңірі. - 2022. – 18 тамыз.
14. Иттен жұғатын ауру өршіп тұр// Жайық ветеринары. – 2022. - № 8(170).
15. Ларвальные цестодозы общих для человека и животных// Жайық ветеринары. – 2015. - № 7(88).
16. Мойте лапу перед едой // Талап. - 1999. – 18 марта.

17. Орал қаласы аумағында ит пен мысықтарды күтіп-ұстау ережесін білесіз бе: үн парақ. - 2016. (Серіктес автор: Г. И. Толегенова).
18. Сау малдан сапалы өнім болады // Орал өңірі. - 1990. – 30 қараша.
19. Семейные повести военных лет. - 2016. (Соавт.: В. В. Зеленцов).
20. Становление ветеринарии Уральской области (1840-1917) // Жайык ветеринары. – 2008. - № 1.
21. С глистами шутки плохи // Пульс.- 1994. - № 38. – 17 сентября.
22. Уральские собачки дружны с эхинококкозом // Надежда. - 2000. – 27 января.
23. Успеть сказать спасибо... // Приуралье. - 2015. - 23 апреля. - С. 8. Доктор ветеринарных наук, профессор ЗКАТУ им. Жангир хана Малик Шалменов призывает проявить внимание к фронтовикам, выразить им глубочайшую благодарность за мирную жизнь.
24. Черви всегда опасны // Жайык ветеринары. – 2017. - № 1(81).
25. Чтобы собака стала другом // Пульс. - 2000. – 13 апреля.
26. Эхинококкоз ауруын алдын алу: үн парақ. – 2016. (Серіктес авторлар: Н. Ж. Кадырова, Г. А. Елеуова).
27. Эхинококкоз и как с ним бороться // Жайык Ветеринары. – 2018. - № 2(116).

Именной указатель соавторов

- Абекешев Н. Т. 93, 142, 149, 154, 157, 158, 165, 167, 169, 206, 211, 212, 213, 214, 221, 223, 224, 226, 228
- Абирова И. М. 76, 107, 114, 119, 120, 129, 160, 187, 227
- Абдыбекова А. М. 81, 95, 99, 106, 128, 189, 200, 233, 233, 234, 241, 242, 243, 249, 250, 251
- Абсатиров Г. Г. 34, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 58, 77, 83, 87, 134, 143, 148, 149, 154, 158, 162, 173, 175, 176, 217
- Абуталип А. А. 34, 64, 71, 74, 75, 83, 85, 87, 231, 240, 248
- Айтпаева З. С. 149, 158, 170, 171, 186, 207, 209, 219, 229
- Акибеков О. С. 218
- Аманжол Р. Х. 125, 132, 187
- Амиргалиева С. 202
- Арылов Ю. Н. 216, 225
- Арылов Х. Ю. 225
- Архипов И. А. 56
- Атауллаханов Р. И. 20
- Ахметалиева А. Б. 217
- Ахметова Г. 202
- Ашетов И. К. 37
- Бажанова А. А. 202, 218
- Байкадамова Ж. 226
- Байтелова Т. 1, 2
- Балгинбаева А. 218
- Барамова Ш. А. 71
- Баянтасова С. М. 139, 144, 145, 147, 149, 150, 152, 153, 158, 173, 178, 226
- Белоусов М. Н. 24, 25, 26, 29, 31
- Берденов М. Ж. 129
- Бессонов А. С. 6
- Бисенова М. К. 142, 169
- Валиева Ж. М. 172, 177, 198
- Воробьев А. Л. 71, 74
- Габбасов А. А. 129
- Гуликин А. М. 194
- Гусманов М. Г. 41, 42, 43, 44, 45, 46, 71, 74, 149, 158, 166, 193
- Даугалиева Э. Х. 20, 56
- Дзержинский В. А. 68

Днекешев А. К. 156
Диденко П. П. 56
Душаева Л. Ж. 217
Елеуова Г. А. 195, 199
Ерболатов К. Е. 16, 30
Ермаханова А. Т. 102, 105
Есенгалиев Г. Г. 145, 146, 149, 155, 156, 158, 164, 173, 178, 179
Есенгалиев Т. Т. 8, 14, 16, 17, 18, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 39
Жакиянова Е. 223
Жанабаев А. 217, 223, 226
Жанжигитова Н. Ж. 85
Жантуриев М. К. 66, 67, 68
Жатканбаева Д. М. 137
Жубантев И. М. 105, 223
Жугунусов К. 217
Закирова Ф. Б. 105
Ибраев Б. К. 167, 228
Ибрагимов Х. 66, 67
Исимов А. 217, 223, 226
Имашев Б. С. 53
Кадралиева Б. Т. 224
Кадырова Н. Ж. 159, 183
Кажгалиев Н. 217
Какишев М. Г. 176
Канатбаев С. Г. 125, 132
Канжигитов Е. К. 82
Каржауов А. Г. 32, 86
Кармалиев Р. С. 33, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56
Каскакбаев А. С. 35
Кемешов Ж. 226
Кенжебекова Ж. 202
Кенжегалиев Ж. Е. 180
Кереев А. 223
Кереев Я. М. 35, 66, 67, 68, 70, 75, 77, 81, 86, 88, 93, 94, 95, 99, 106, 108, 109, 113, 118, 122, 123, 133, 134, 135, 137, 142, 153, 162, 164, 170, 171, 186, 229, 233, 234, 235, 236, 237, 242, 243, 244, 250, 251, 252, 253, 254

Кинауатов Н. С. 176
Киреева Б. К. 62, 75, 88, 94
Кусаинов Д. 202
Куракова З. Г. 61, 69, 75, 84, 94, 99
Кутумбетов Л. 217, 223
Кушалиев К. Ж. 193, 223, 226
Клименко В. В. 20
Колонбаев Ж. Ж. 139, 147
Курмашев М. Б. 27, 29
Курочкина К. Г. 20
Лукманова Ж. Г. 109, 113, 118, 237
Майканов Н. 84, 107, 114, 119, 129
Мартынов В. В. 16
Мауланов А. З. 172, 177
Михалев А. Н. 231, 240, 248
Монтаева Н. С. 193
Мушилов К. М. 19, 39, 51
Мустафин А. О. 110, 111
Мурзашев Т. К. 135
Некрасов А. В. 20
Новокрещенова Т. М. 25, 26
Нуралиев Е. Р. 139, 147, 163
Нургазы Б. 202
Нургалиев Б. Е. 144, 149, 150, 152, 158, 164, 177, 179, 217, 223
Нуржанова Ф. Х. 108, 109, 113, 118, 122, 123, 133, 162, 176, 235,
236, 237, 244, 252, 253, 254
Паритова А. 226
Поскребышева А. Н. 107, 114, 119
Пучкова Н. Г. 20
Рамазанов В. Т. 10, 35
Раменов Н. 226
Рахимова Н. А. 213, 215, 220, 222
Ремизов Е. С. 1, 10
Сабанчиев М. С. 68
Сабыржанов А. У. 88
Саденов М. М. 149, 158, 193
Сансызбай А. Р. 47
Сапарова А. С. 195
Сарбаева А. Р. 192, 196

Сариев Б. Т. 113, 118, 237, 254
Сарсембаева Н. Б. 172, 177, 198
Сарсекенова Т. А. 206
Сарсентаева А. А. 139, 147
Свотина М. А. 194
Сейдахметова Р. Д. 74
Сергалиева А. А. 175
Серикбаева Б. К. 81
Сидихов Б. М. 108, 113, 118, 121, 122, 124, 127, 133, 151, 235, 237, 244, 252, 254
Сидорчук А. А. 194
Сулейменов А. М. 187
Сулейменов М. Ж. 68, 81, 161
Сулейменов Т. Т. 68
Султанов А. А. 71, 74, 82, 248
Султанов Т. К. 71, 74, 231
Тагаев О. О. 207, 209, 219
Тажбаева Д. Т. 185, 187
Тайгузин Р. Ш. 207, 209, 219
Тарасовская Н. Е. 79, 90, 95, 99, 106, 110, 111, 126, 128, 136, 140, 141, 188, 232, 233, 234, 241, 242, 243, 249, 250, 251
Таубаев У. Б. 115, 145, 148, 156, 173
Тен В. Б. 64, 71, 74, 83
Токпан С. С. 218
Тулегенова А. Ф. 149, 158
Тулегенова Г. И. 168, 185
Тулепбергенова М. Б. 181, 190
Турганбаева Г. 202
Туяшева Е. К. 41, 42, 43, 44, 45, 46
Уалиев Л. Ж. 71, 74, 231, 240, 248
Усенбаев А. 226
Усенов Ж. Т. 138, 144, 150, 152, 166, 174, 204, 208, 210, 216, 225
Усмангалиева С. 202
Филиппов В. В. 20
Хайреденова Б. Т. 62
Хайруллин А. Г. 115, 116
Чемоданов В. Н. 51
Черыкаев Б. П. 16
Шабдарбаева Г. С. 68, 189, 200, 202, 203, 218

Шапиева Ж. Ж. 189
Шоныхраев М. Ж. 180, 182
Ынгайбекова К. М. 231, 240, 248
Якупова Ж. Б. 113, 123
Ярлыгасимова А. С. 75
Ястреб В. Б. 24, 28, 31
Taylor D. B. 217, 223
White P. J. 217, 223
Molla W. 226

Содержание

Предисловие.....	3
Краткий очерк научной, научно-практической, педагогической и общественной деятельности профессора М. Ш. Шалменова.....	4
Основные даты жизни и деятельности доктора ветеринарных наук, профессора, академика МАИН М. Ш. Шалменова.....	7
Награды.....	9
Отзывы и поздравления коллег, друзей и выпускников.....	10
Литература о жизни и деятельности М. Ш. Шалменова.....	35
Список научных трудов доктора ветеринарных наук, профессора М. Ш. Шалменова.....	36
Электронные учебные пособия.....	64
Авторские свидетельства.....	65
Патенты.....	66
Темы научных исследований выполненных по заказу Министерства сельского хозяйства РК.....	68
Диссертации, выполненные и защищенные под научным руководством доктора ветеринарных наук,	

профессора М. Ш. Шалменова.....	68
Статьи опубликованные в периодических изданиях.....	70
Именной указатель соавторов.....	73